

Šiame numery

"Pabaltijo galia" Amerikos universitetuose.

Kazys Ališauskas rašo apie Klaipėdos krašto sukilimą.

Vytautas O. Virkau vertina penkių grafikų parodą.

Antanas Maceina apie evoliuciją pasaulio sgrangoje.

Nauji leidiniai.

Moterų gyvenimas.

KLAIPĖDOS KRAŠTO SUKILIMAS

Trumpa istorinė įvykių ir karinių veiksmų apžvalga

Kazys Ališauskas

Klaipėdos kraštas Versalio taikos sutartimi po Pirmo pasaulinio karo buvo atskirtas nuo Vokietijos, motyvuojant šiuo: pirma — kraštas apgyvendintas lietuvių kilmės gyventojų, kurie daugiausia ir kalbą lietuviškai, antra — Lietuvos ekonominiam gyvenimui yra reikalingas uostas.

Laikiniai Klaipėdos kraštas dar buvo paliktas Santarvės (Prancūzijos, D. Britanijos, Italijos ir Japonijos) valdžioje, nes Lietuvos valstybės sienos tuo laiku (1919 m.) dar nebuvo nustatytos.

Versalio sutartis buvo pasirašyta 1919 m. balandžio 28 d., įsigalėjo 1920 m. sausio 10 d.

1919 m. pabaigoje bermontininkai, pasitraukę iš Zemaitijos, trumpam laikui apsisėjo Klaipėdos krašte. Į pačius Rytprūsius bermontininkai persikėlė 1920 m. sausio mėn. pradžioje. Lietuvos kariuomenė prieėjo prie buv. Vokietijos sienos, bet į Klaipėdos kraštą nėjo. Administracinis Klaipėdos krašto valdymas praktiškai buvo vokiečių rankose, kurie, kiek galėdami, stengėsi čia išsilaikyti.

1920 m. vasario 12 d. paskutinis Vokietijos kariuomenės dalinys apėjo Klaipėdos kraštą. Vasario 13 d. atvyko pirmieji Prancūzijos kariuomenės daliniai. Vasario 14 d. atvyko Prancūzijos generolas Odry ir vasario 15 d. grafas Lamsdorff perdavė gen. Odry Klaipėdos krašto valdymą. Ir gen. Odry atvykus, krašto administracinis aparatas mažai pasikeitė. Veikė tie patys įstatymai, savo vietose pasiliko visi valdininkai ir policija.

Vasario 17 d. gen. Odry įsakymu buvo sudaryta Klaipėdos krašto administruoti direktorija iš 7 asmenų. Direktoriją sudarė vien vokiečiai. Vietos lietuviams tada užprotavo. Gen. Odry suprato, kad padarė klaidą, todėl direktoriją praplėtė, prie ankstesnių 7 jos narių, pridėdamas dar 2 vietas lietuviams. Direktorijoje lietuvių daugumos buvo nemėgiami. Oficiali kalba buvo vokiečių.

Kovo 30 d. Klaipėdos kraštui buvo paskirtas civilinis komisaras prancūzas, p. Petisnė. Buvo įsai Lenkijoje ir iš ten atvyko į Klaipėdą. Lietuviams nepalankus, prieš lietuvių buvo nusiteikęs, dar jų ne nematęs ir nepažinęs.

1921 m. gegužės 1 d. gen. Odry su šeima išvyko iš Klaipėdos. Ambasadorių konferencijos nutarimu, Santarvės valstybių atstovų Klaipėdos kraštui administruoti buvo paskirtas Gabriel Jean Petisnė vyriausio komisaro titulu.

Lietuviai Klaipėdos krašto atskirimą nuo Vokietijos sutiko ramiai, tikėdamies, kad Lietuvai kraštas bus atiduotas be didesnių kliūčių.

1920 m. kovo 20 d. į Lietuvos Valstybės Tarybą buvo kooptuoti

Klaipėdiečiai lietuviai veikėjai: Martynas Jankus, Jurgis Strėkys ir Kristupas Lekšas.

1921 m. lapkričio 11 d. Steigiamasis Seimas priėmė rezoliuciją, reikalaujančią Klaipėdos kraštą prijungti prie Lietuvos, drauge suteikdamas duoti kraštui autonomiją vietos ūkio, administracijos, darbo apsaugos, teismų santvarkos ir švietimo bei kultūros srityse.

Laikui bėgant, Klaipėdos krašto prijungimas Lietuvai darėsi vis sunkesnis. Lietuvos valstybė stengėsi ir darė kas tik įmanoma, norėdama atgauti Klaipėdos kraštą. Klaipėdos krašto perleidimas Lietuvai buvo surištas su daugybe kitų klausimų, o svarbiausia su Vilniaus klausimu. Lenkija aiškiai veikė, palaikoma Prancūzijos, siekdama Klaipėdos kraštą laikyti savo įtakoje, sudarant iš jo "Freistatą" (laisvą kraštą). Tam pritarė daugelis Klaipėdos vokiečių pramonininkų, o taipgi nemažas skaičius pačios Vokietijos vokiečių, "Freistato" idėją keldami spaudoje. Lietuva siekė Mažąją Lietuvą sujungti su Didžiąja Lietuva.

Šios varžybos, nenorint nei vienai pusei nusileisti, išsiskaidė sukilimu. Klaipėdos sukilime dalyvavo ne vien klaipėdiečiai, bet dauguma kovotojų buvo iš Didžiosios Lietuvos — savanoriai kariai ir šauliai.

Lietuvos kaimynai Sovietų Rusija ir Vokietija, nepalankiai vertino Prancūzijos pastangas Lenkiją sustiprinti. Vokietijos vyriausybė pramatė, kad Lenkijos įsigalėjimas Klaipėdoje sudarytų grėsmę ne vien Lietuvai, bet ir Rytprūsiams. Lietuvos ministeris pirmininkas E. Galvanauskas pasistengė su šiuo valstybių vyriausybės politikais susitikti ir pasikalbėti. Pasikalbėjimai buvo laikomi paslaptyste. Abudu kaimynai pritarė E. Galvanauskui minčiai, kad Lietuva užimtų Klaipėdos kraštą. Žadėjo paremti, bet realiai pagelbėti jėga abudu kaimynai tuo metu nebuvo pajėgūs. Kaip Vokietija, taip ir Sovietų Rusija apšiai turėjo savų sunkumų viduje ir užsienyje. Jeigu ir Lietuva pakliūtų į sunkumus, tai jie rašys, protestuos, bet daugiau ką nors daryti negalės. Tačiau tada ir tokie

pažadai bei veiksmai turėjo savo reikšmę.

Reikalas vertė Lietuvą surizikuoti. 1922 metų vasarą, ministeriui pirmininkui E. Galvanauskui pasiūlius, Lietuvos vyriausybė slapta-me posėdyje nutarė: "Organizuoti Klaipėdos krašto lietuvininkų sukilimą prieš vokišką direktoriją ir jos ramstį Petisnė", (žiūr. E. Galvanauskas, Draugas 1961 m., Nr. 17).

Patirti sukilimo galimybes Klaipėdos krašte E. Galvanauskas slapta pasiuntė žvalgybos karo valdininką J. Polovinską-Budrį. Šiuo reikalu rūpinosi ir aktyviai veikė Klaipėdoje esantis Lietuvos konsulas J. Žilys. J. Budrys Klaipėdos krašte buvo keletą kartų.

1922 m. vasarą santarvininkai nutarė paskubinti Klaipėdos krašto išsprendimo reikalą. Buvo renkamos žinios. Į Paryžių buvo pakviesti Klaipėdos krašto organizacijų atstovai informacinei konferencijai. Petisnė paruošė 6 asmenis "freistatininkus", visus vokiečius. Bet lietuvininkai taipgi nesnaudė. Jų delegaciją sudarė taipgi nemažiau 6 as-

menys, visi lietuvininkai. Pasiruošę pagelbėjo Lietuvos konsulas J. Žilys. Konferencijai pirmininkavo Prancūzijos užsienio reikalų ministerijos vienas direktorių p. Laroche. Konferencija prasidėjo lapkričio 3 d. Buvo išklausa delegacijų nuomėnės, paskui Lietuvos vyriausybės atstovo ir lenkų atstovybės nuomėnės. Vieningos išvados nebuvo prieta, net nebuvo stengtas prieti. Vokiečiai ir lenkai piršo "freistatą", lietuvių reikalavo prisijungimo prie Lietuvos. Konferencija tęsėsi apie 10 dienų ir išsiskirstė. Pasibaigus konferencijai, paaiškėjo, kad pirmininkavęs konferencijai Laroche siūlysiąs Ambasadorių konferencijai laisvo krašto — "freistato" santvarką Klaipėdos kraštui 10-15 metų. Uosto valdybą sudarytų Klaipėdos krašto, Lenkijos ir Lietuvos atstovai. Šiai konferencijai pasibaigus, lietuvių galutinai įsitikino, kad Ambasadorių konferencijos sprendimas bus nepalankus Lietuvai.

Klaipėdos krašto lietuvininkai skubėjo namo. Vieni nuvyko į Kauną, kiti į Klaipėdą. Kaune lapkričio 16 d. įvyko Šaulių sąjungos Centro valdybos prezidiumo posėdis. Jame dalyvavo E. Simonaitis ir J. Stiklorius, sugrįžę iš Paryžiaus. Posėdyje galutinai ir visų buvo pripažinta, kad Klaipėdos kraštą teks savomis rankomis pasiimti, geru juo negausime. Šiame posėdyje buvo sutarta labai slapta ruošti sukilimą.

Šaulių Sąjunga ruošia sukilimą

Paskuboms buvo suaukti sąjungos rinkinių (tuomet skyrių) vadai. Suvažiavusiems sąjungos vadams pirmininkas Vincas Krėvė-Mickevičius pranešė apie nutarimą rengti sukilimą Klaipėdos krašte. Davė nurodymus, t. y. įsakė: verbuoti savanorius asmeniško kontakto keliu, organizuoti ketveriukes, viską laikyti griežtoje paslapyje, šeimos narius informuoti, kad bus manevrai. Posėdžiui pasibaigus, vadai išvyko į namus ir pradėjo verbuoti savanorius.

1922 metų gruodžio mėn. pradžioje veik visoje Lietuvoje pasklido gandas, kad šauliai ruošia sukilimą Klaipėdoje. Lygiagrečiai su šiuo gandu pasklido dar vienas, kad Krašto apsaugos ministeris mjr. B. Sližys pasakęs, jog "jokių sukilimų daryti šauliams neleidžiama". (Tai galėjo būti ir tiesa, nes man pačiam pirmą kartą apie tai pasitarė 2 pėst. pulko vadas J. Petraitis). Pasirodė, kad lietuvių paslapties išlaikyti nesugebė.

Bet gandai ir kontrgandai tik padėjo sukilimui. Nėra abejonės, kad ir freistatininkai tai girdėjo, tik netikėjo ir buvo užklupti nepasiruošę.

Šaulių sąjunga dar 1919-1920 m. užmezgė labai artimus ryšius su Klaipėdos lietuviškuoju krašto jaunimu. Vazinėdavo ir svečiuodavosi vieni pas kitus. Ši draugystė pasirodė dabar labai naudinga. Klaipėdiečiai tuoj pasiruošę sutikti būsimus įvykius ir prisidėti prie sukilimų. Veikta bendrai ir sutartinai.

Šaulių sąjungos sukilimo paruošimo darbams vadovavo pirmininkas V. Krėvė-Mickevičius, Centro valdybos sekretorius Aleksandras Mantautas-Marcinkevičius ir Sąjungos štabo viršininkas kpt. Pr. Klimaitis. Dirbo uoliai, su didele energija. Jiems trūko tik pinigų ir ginklų, bet jų stengėsi gauti ir gavo.

1922 m. gruodžio mėn. viduryje Klaipėdoje įvyko lietuvininkų organizacijų vadovų susirinkimas. Bu-

Kertinė paraštė

"Pabaltijo galia" Amerikos universitetuose

Bevažinėjant po Amerikos universitetus, vis dažniau tenka pamatyti sageles su įrašu "Lithuanian Power", "Estonian Power", ar "Latvian Power". Tik pamatai tokį ženklelį, ir sėnariais nueina šiltas jausmas — ypač makonus po ilgėsnių kelionės ar išalkus. Panašiai pasijunti, tolimo universiteto pievoje sutikęs — tikrą, lyg iš Lietuvos pavogtą berželį. (Teko matyti ir keletą ženklelių su įrašu "Kiss me, I'm Lithuanian", bet visais atvejais, deja, vaikinių atlapuose).

Kai kurie pabaltiečiai nepasitenkina ženklelių sūkiais ir — gudruoliai! — pradeda visokeriopai tą "Pabaltijo galybę" savo mokslavietėse įkūnyti. Norint to pasiekti, aišku, reikia šiek tiek "nutaust", atsikratyti mūsų tradicinių perdėtos kuklybės ir nuolankybės dorybių. Iš vis dažnėjančių pavyzdžių tepaminėkime Rimvydo Šilbajorio reguliariai organizuojamus oficialius Pabaltijo literatūros simpoziumus Ohio State universitete.

Naujausią laimėjimą universitetiniame fronte šį rudenį pasiekė latviai, Southern Illinois universitete įsteigdami Pabaltijo teatro studijų bazę. Pora dosnių lavių paaukojo po porą tūkstančių dolerių, už kuriuos pasamdytas asistentas, latvis Ph.D. kandidatas. Iki šiol jis jau spėjo paruošti daugiau kaip 1000 latviškų vaidinimų indeksą. Ateities planai: surinkti ir "suredaguoti" visas latviškas dramas angliškose vertimuose, parašyti įvadu, paruošti monografijas ir iškilniausius vaidinimus pastatyti universiteto teatre.

Latvių suaukotasai fondas padengia maždaug trečdalį visų išlaidų. Likusius du trečdalius prideda universitetas. Bet projekto autorius, latvių režisierius ir dramaturgas Alfreds Straumanis, nepasitenkina šia mažyte Pabaltietiška platforma. Jo sva-

jonė yra nuolatinis Pabaltijo dramos ir teatro skyrius Southern Illinois universitete. Straumanio nuomone, šią svajonę visai nesunku paversti tikrove: tereikia tik lietuvių ir estų mecenatų, kurių įnašus universitetas savo ruožtu padvigubins; gabių ir žvalių lietuvių, estų asistentų etc. Kai tik toji bazė įsitvirtins, atsiras ir stambesnių mecenatų; universiteto vadovybė pamatys, kad čia rimta byla; atsiras galimybių gauti ir valstybinės ar valstijinės paramos.

Taigi, dabar lietuvių ėjimas! Nejaugi lietuviams su mecenatiškais polinkiais nusileis latviams?! Ar tik latviai gali sudėti po porą tūkstančių?! Ne mūsų mecenatiškoji savigarbė neleidžia mums nusileisti savo kaimynams! Atverkite, o mecenatai, čekių knygytes, ir stambiam universitetui atsiras lietuvių dramos ir teatro skyrius. Rašykite šiuo adresu: Alfreds Straumanis, Department of Theater, Southern Illinois University, Carbondale, Illinois 62901.

Drauge — kitas ėjimas. Ar neatsiras lietuvių studento-ės, panorėsiąsio-ės praleisti bent semestrą Southern Illinois universitete ir patyrinėti lietuvių dramą bei teatrą? ("Juk Chicagoje dar tikrai yra išlikę tautiečių", laiške viltinčiai rašo Straumanis. "Masės! Masės gabii, žvalii, ryžtingų tautiečių, pasiruošusių bet kurią akimirka susikrauti kelionmaišius ir pasileisti į kelionę lietuvių kultūros labui", rašiau Straumanui, tik švelniai perdėdamas savo atsakyme). O gal Vitaliui Žukauskui, tiek metų pareigingai kaupusiam medžiagą apie lietuvių teatrą, atsirastų tokia galimybė? Gal Juczas Daubėnas, bebaigias teatro studijas Arizonoje, griebsis šio uždavinio?

Taip, amerikiečių universitetai dideli, universitetininkai maza težino apie Pabaltiją ar Lietuvą, mes patys maži ir t. t. Bet

jei mes pasiversime širšėmis, universitetai — erzilai pajudės. Ir taip mes "Pabaltijo galios" šūkį palaipsniui paversime į akademinę tikrovę.

A. Landsbergis

Audra pajūtyje

Nuotrauka Algimanto Kežio, S.J.

(Nukelta | 2 psl.)

Klaipėdos sukilimas

Atkelta iš 1 psl.

vo įsteigta "Vyriausiasis Mažosios Lietuvos gelbėjimo komitetas", komitetui pirmininkavo Martynas Jankus. Komiteto uždavimas: kovoti prieš feištatininkus, kovoti už prisijungimą prie Lietuvos. Komitetas palaikė glaudų ryšį su Lietuvos Šaulių sąjunga (žūr. Nepriklausomai Lietuvai, A. Mantautas-Marcinkevičius, Šaulių sąjunga Klaipėdos sukilime psl. 337-338). Komitetas pasirinko sau būstinę ir įsikūrė Šilutėje.

Šaulių s-gos Centro valdyba nutarė sukilimą pradėti per Kalėdas gruodžio 25-26 d., bet nesusėjo iki to laiko pasiruošti. Tad atidėjo datą iki 1923 m. sausio 6 d. Bet ir šia datą reikėjo nukelti. Klaipėdiečiai jau buvo atvykę prie sienos pasitikti, bet nieks neatvyko, tad pyko ir jaudinosi. Galop sukilimas prasidėjo sausio 9-10 d., atidėlioti, jo jau buvo neįmanoma. Buvo padaryta ir daugiau taktinių klaidų, tačiau sukilimas vis dėlto pavyko net gana gerai, nes buvo dirbama sutartinai ir energingai.

Pasiruošimas sukilimui, grupių sudarymas ir planas

Galop sukilimo vadovavimą perėmė ministras pirmininkas E. Galvanauskas. Prisijungė Krašto apsaugos ministerija. Šaulių sąjungos vadovybei uždaviny paslėgti, nebetiko daugiau rūpintis ginklais ir pinigais, tačiau pasilikto dar daug ir kitų svarbių darbų.

Klaipėdos krašto valdžią — direktorių sudarė ir klaipėdiečiams vadovauti E. Galvanauskas parinko Erdmoną Simonaitį, 34 m. amžiaus, drąsų ir sumanų vyrą, — nemėgiamą Petisnį ir freištatininką.

Sau bendradarbius E. Simonaitis jau pats pasirinko iš jam pažįstamą Petisnį ir freištatininką.

Sukilimui vadovauti, būti vyriausiu savanorių vadu šūto karo vald. J. Polovinskis, pasirinkęs Budrio slapyvardį, kuris po to pasilikto jam amžinai. Yra plačiai pasisklidęs mitas, kad nė vienas karininkas nesutiko sukilimui vadovauti. Tai netiesa. Kovų dėl Lietuvos nepriklausomybės 1919-1920 metais pasireiškė daug mūsų karininkų, sugėbančių karo lauke manevruoti ir vadovauti. Surasti vadą šiai sukilimo operacijai nebuvo sunku. Nėra žinios, kodėl sukilimui vadą parinkti pasiemė generolas J. Stanaitis, kuris į Lietuvą grįžo iš Rusijos tik 1921 m. ir ne visus žymesnius mūsų karininkus pažinojo. Antra vertus, tuos, kuriuos pažinojo, siūlė labai nevykusia forma. Nieko neišskindamas. Pastarieji nesutiko su sąlygomis, bet neatsakė būti vadais. (Detalės šiuo klausimu yra man žinomos, parašysiu vėliau K. Aš.).

Galop sausio 5 d. gen. J. Stanaitis prisipažino, kad jam nepavyko surasti vado. Pasijūlus vado pareigas J. Budriui, pastarasis pasakė: "Lai kysys tai už garbę šias pareigas atlikti". J. Budrys gerai buvo susipažinęs su Klaipėdos krašto problemomis ir gyventojų nuotaikomis. Jam tuo laiku buvo 33 m. amžiaus.

1923 m. sausio 4 ar 5 d. (tiksliai nustatyti nepavyko, K. A.) Kaune, Krašto apsaugos ministerijos patalpose, įvyko slapta posėdis. Pirmininkavo Krašto aps. min. mjr. B. Sližys. Dalyvavo viceministeris kpt. J. Papečys, kariuomenės vadas gen. J. Stanaitis, karo apygardų viršininkai (divizijų vadai), generalinio štabo viršininkas plk. lt. J. Gričius, J. Budrys ir dar keli karių dalių viršininkai, kurių išaiškinti nepavyko.

Posėdžio metu buvo aptartas bendrais bruožais sukilimo planas. Nuspręsta, kad reikia organizuoti 3 vienetus — grupes Klaipėdos krašte, vienetai turi būti pajėgūs uždavinį įvykdyti. Klaipėdos lietuvininkų ir šaulių sąjungos įėjimas per silpnos, sukilimo eigoje galimi netikėtumai, tad kariuomenės dalių vadai buvo įpareigoti pa-

remti savo jėgomis ir organizuoti stiprius kautynių vienetus. Vienu grupių turi būti trys. Pati stipriausia Klaipėdai užimti, antroji — Pagėgiams ir trečioji Šilutei užimti. Veiksmus pradėti sausio 10 dieną.

Laiko buvo ligi sukilimo pradžios vos 4 dienos, tad visi tuoj ėmėsi darbo. Sukilėlių savanorių vadas J. Budrys tuoj ėmėsi organizuoti sukilėlių štabą. Generalinio štabo viršininkas plk. lt. J. Gričius organizavo kautynių vienetus (grupes), duodamas atitinkamus įsakymus.

J. Budrys štabą sudarė daugiausia iš Šaulių sąjungoje tarnavusių karininkų. Savo padėjėju paskyrė kpt. Pr. Klimaitį, štabo viršininku kpt. J. Tomkų, operacijų skyriaus viršininku kpt. J. Šarauską ir keleto karininkų antraeilėm pareigoms.

Propagandos ir spaudos informacijos skyrių sudarė sąjungos sekretorius A. Mantautas-Marcinkevičius ir žurnalistas Juozas Pronksus.

Sanitarijos tarnybą sudarė karo gydytojai, Petraitis, Stančius ir Stasiūnas.

Sukilėlių štabui patarėju politiniams reikalams E. Galvanauskas paskyrė dr. J. Purickį, buvusį užsienio reikalų ministrą, gerai mokėjusį vokiečių ir prancūzų kalbas. J. Purickis veikė Peteraičio slapyvardžiu. J. Budriui persikėlus į Klaipėdos kraštą, jo štabas stojo daug klaipėdiečių lietuvininkų.

Kautynių vienetus, rinktines (tuomet grupes) organizavo vadai, paskirti "pasilėnt", ir nė vienas neatsisakė. Apskritai, norinčių vykta ir sukilime dalyvauti karininkų buvo labai daug. Savivališkai išvykti, be viršininko žinios nieks nedrįso, nes tai būtų pabėgimas iš dalinio.

I-ji rinktinė (grupė) organizavo- si ir susitelkė Kaune. Rinktinės vadas buvo majoras Jonas Išlinskis (Aukštuolis). Ši rinktinė buvo di-

Jaunas Klaipėdos krašto sukilėlis 1923 m. (iš Br. Kvickio archyvo)

Sukilėlių raitelių vadai 1923 m. Klaipėdos krašte. Viduryje — kavalerijos viršininkas vyr. lt. Kazimieras Labutis. Jo padėjėjai: kairėje — lt. Petras Balzarus ir dešinėje — lt. Izidorius Kraunaitis.

Mažosios Lietuvos veikėjai. Iš kairės į dešinę: buvęs Mažosios Lietuvos tarybos pirmininkas Kristupas Lekšas (1872-1941), Vyriausiojo Mažosios Lietuvos gelbėjimo komiteto pirmininkas Martynas Jankus (1858-1946) ir Vyriausiojo Mažosios Lietuvos gelbėjimo komiteto vicepir. Jurgis Strėlys (1864-1938) (iš Br. Kvickio archyvo)

džiausia, jai buvo pavestas vienas iš svarbiausių uždavinių — užimti Klaipėdą. Rinktinė susidėjo daugiausia iš Kauno įgulos karių.

I-ji kuopa — karo mokyklos V laidos kariūnai, apie 90 vyrų, jau bebaigia mokymą. Kuopos vadas kpt. J. Astupėnas.

2-ją kuopą sudarė karo mokyklos VI laidos kariūnai, apie 50 vyrų, neper seniai priimtų į karo mokyklą ir dar pakankamai neapmokytų. Šiai kuopai buvo priskirta du šaulių būriai, vienas iš Perlojos ir ant-riasis iš Kauno ir apylinkių. Kuopos vadas kpt. E. Noreika.

3-ją kuopą sudarė Kauno karo komendantūros karo policijos mokykla, apie 100 vyrų. Vadu šios kuopos buvo vyr. lt. Kaufmanas. Tai buvo Kauno komendantūros karo policijos I-ji kuopa.

4-ją kuopą sudarė karo policijos 2-ji kuopa. Ši kuopa buvo nedidelė. Vadas — kpt. Ilijaševičius.

5-ją kuopą sudarė 5 pėst. pulko kariai, apie 50 vyrų. Šiai kuopai jau Klaipėdos krašte buvo priskirtas dar ir nedidelis šaulių būrys. Vadovavo kpt. Strielnikas.

Viso mjr. Išlinsko valdžioje buvo 400-450 karių ir šaulių. II-ji rinktinė organizavosi ir susitelkė Panevėžyje. Pradžioje šią rinktinę organizavo mjr. Jakštas, bet greitai vadovavimą perėmė kpt. M. Kalmantas (Bajoras). Ši rinktinė buvo skirta Pagėgiams ir apylinkėms užimti. Šioje rinktinėje buvo 3 kuopos, po 100 vyrų. Pirmąją kuopą sudarė vien 8 pėst. pulko mokomos kuopos kariai. Vadovavo lt. Viktoras Burokevičius. Kitas dvi kuopas sudarė daugiausia šauliai, kai kurie atvykę iš Kauno. Kas buvo kuopų vadais, nepavyko išaiškinti. Kulkosvaidininkai visose kuopose buvo vien 8 pėst. pulko kariai.

III-čią rinktinę sudarė daugiausia šauliai. Joje buvo daug atsargos karių, jau pasižymėjusių nepriklausomybės kovose. Rinktinė buvo skirta Šilutei ir apylinkėms užimti, kuopos nebuvo didelės. Rinktinė susitelkė Vilkaviškio kareivinėse. Atvy-

kus į Kauną, gelžkelio stotyje rinktinės vadovavimą perėmė mjr. Jakštas (Kalvaitis). Iš atvykusių šaulių sudarė dvi kuopas, paskyrė vadus ir kitus pareigūnus, rinktinė tuoj susodinta į traukinį ir nuvežta į Tauragę.

Kavalerijos viršininku, tiksliau eskadrono vadu, buvo vyr. lt. Kazimieras Labutis, padėjėjas — būrio vadai lt. Izidorius Kraunaitis ir lt. Petras Balzarus. K. Labutis eskadroną suorganizavo vien iš gusarų pulko karių. Jame buvo 3 būriai, apie 100 gusarų. Eskadronas sudarė atskirą vienetą ir buvo tiesioginėje sukilėlių vado J. Budrio valdžioje.

Ryšių viršininku buvo kpt. Augustas Kynas. Jo pareiga buvo palaikyti sukilėlių ryšį su Kaunu ir tarpe rinktinės, Rinktinės neturėjo ryšių pareigūnų ir priemonių. Kretingoje ir Tauragėje buvo pastatyti "Juozo" telegrafo aparatai, tai buvo daroma labai slapta. Sausio 9 d. ryšiai su Kaunu jau veikė normaliai.

Savanorių šaulių tarpe buvo daug studentų ir moksleivių. Moralinis lygis sukilėlių buvo labai aukštas, tačiau jų aprūpinimas buvo silpnas.

Vadų priežiūroje susitelkusios rinktinės gelžkelio vyko į Klaipėdos kraštą ir tenai perėjo sukilėlių vadą J. Budrio valdžion.

Vadams ir visiems sukilėliams buvo duoti griežti įsakymai pagal ministerio pirmininko E. Galvanauskos nurodymus: "Apguliti Klaipėdą, vengti aukų, pradėti kietą propagandinį puolimą prancūzų kalba, nukreiptą į prancūzų karius. Įspėti Petisnį, kad sukilėliai kariauja ne prieš prancūzus, bet prieš vokiškąją direktoriją. Tikslas — privesti Klaipėdą pasiduoti su mažiausiomis sąlygomis ir prancūzų aukomis" (žūr. E. Galvanauskas, K. A. Nr. 22).

Anot J. Budrio, E. Galvanauskas tarė: "Turite suprasti vieną dalyką, saugokite prancū-

zų karių, nešaudykite į juos, nebent jie jus pulkų... Neskubėkite eiti į miestą, apgulkite jį... Delskite" (žūr. J. Budrys, Klaipėda ir E. Galvanauskas, Draugas 1962 m. lapkr. 28 d.). Tenka pastebėti, kad J. Budrys tiksliai vykdė min. pirm. E. Galvanauskos nurodymus, rodė didelę kantrybę, nors jam dėl delsimo buvo daromi ir priekaištai. Tokios buvo politinės sąlygos ir aplinkybės.

Rinktinės žygiui buvo paruoštos paskubomis. Visi sukilėliai persirengė civiliais rūbais pakeleje, tik batai pasilikto kariški. Rankovėje turėjo žalią juostą su užrašu "M. L. S." (Mažosios Lietuvos Savanoris). Įsakyta buvo vaidinti klaipėdiečius sukilėlius, nesisaikyti, kad atvyko iš Lietuvos. Neturėti su savimi jokių dokumentų, laišku ir rašteliais. Neminėti karininkų laipsnių, yra tik vadai. Dalinių pavadinimus vartoti vokiškai: kompanija, cūgas ir t.t. Vyresnieji vadai karininkai pakeitė savo pavardes.

Ginklai buvo vien lengvi, vokiški šautuvai ir kulkosvaidžiai. Sovinynų įsakyta neimti, sovinius imti kaspainai ir juostomis, pasikabinti ant kaklo arba laikyti juos kišenėse. Vežimų ir virtuvinių nebuvo leista paimiti. Maisto buvo įsakyta pasiimti su savimi trims dienoms.

Klaipėdos krašte buvo liepta nieko neimti veltui, viską reikia pirkti ir tinkamai užmokėti. Nedaryti jokių rekvizicijų. Vadai gavo stambias pinigų sumas vokiškomis markėmis, kurios tada buvo labai nusmukę.

Areštų ir suėmimų vengti. Iš vietos policijos, jei asmuo įtartinas, atimti saunamąjį ginklą, palikti tik šaltąjį ir pasakyti, kad ir toliau eiti savo pareigas.

Sukilėliams buvo uždrausta gerti alkoholinius gėrimus.

Sukilimas

1923 metų sausio 9 d. lietuvininkai paskelbė manifestą Klaipėdos krašto gyventojams, kad: Vyriausią valdžią perima Vyriausias Mažosios Lietuvos gelbėjimo komitetas, kad senoji Freištato šalininkų direktorija atstatyta. Naujoji direktorija pavedama sudaryti Erdmonui Simonaitiui. Gyventojai šią žinią su- tikto palankiai. Tai buvo sukilimo pradžia. Bet pasirašiusieji manifestą turėjo slėptis. Pradžioje Petisnį įstaiga nesurientavo, ką tai reiškia, laikė tai tik eiliniu lietuvininkų triukšmu. Freištatininkai ieško-

DR. VL. BLAZYS
PLAUCIŲ IR VIDAUS LIGOS
2801 West 63rd Street
Kampas 63-čios ir California
Pirmad., antr., ketvirt., nuo 6 iki 7:30 val. vakaro
Šeštad., nuo 2 iki 3:30 val.
Trečiad., ir penktad., uždaryta.
Ofiso telef. 476-4042
Rezid. tel. WAlbrook 5-3048.

DR. REGINALD CIENKUS
TEL. — 788-3960
GYDYTOJAS CHIROPRAKTIKAS
6230 W. Cermak Rd., Berwyn, Ill.
Pirmad., Antr., Ketv., ir Penktad., 9 val. ryto iki 12 val. diena ir nuo 2 val. popiet iki 8 val. vakaro.
Seštadienis 8:30-12 val. diena
Emergency tel. — 788-3961

DR. P. KISIELIUS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1443 So. 50th Avenue, Cicero
Kasdien 1-3 val. ir 6-8 val. vak.
Išskyrus trečiadienį.
Seštadienis 12 iki 4 val. popiet

jo ir norėjo suimti manifestą pasirašiusius ir terorizavo Lietuvos konsulą Žilių.

Pagėgių užėmimas

II-ji kpt. M. Kalmantas (Bajoro) rinktinė, susijungusi ir susitelkusi Panevėžyje, sausio 9 d. išvyko iš Panevėžio. Pakeleje prie rinktinės prisijungė lt. Iz. Kraunaitis raitelių būrys. Tik lėkionėje rinktinė buvo pasakyta kur vyksta ir paaiškintas uždavinys. Tauragė pasiekė naktį iš sausio 9 į 10 d. Išlipę iš vagonų, per Lauksargius vyrų vyko į Pagėgius. Pasienį perėjo sausio 10 d. aštant. Priekinėje saugoje jo-

jo lt. Iz. Kraunaitis raiteliai, apie 30 gusarų, jau persirengusių civiliais rūbais kaip ir visi kiti. Pagėgiai pasiekti pavakare. Jie užimti buvo be kliūčių. Pagėgiuose buvo rastas tik vienas prancūzas, pasienio pasų kontrolės tarnautojas. Jisai nebuvo suimtas, nes paaiškėjo, kad yra palankus lietuviams. Lauksargiuose ir Panemunėje prie tiltų buvo pastatytos užvaros. Rinktinė pasilikto stovėti vietoje, kol gavo įsakymą vykti į Klaipėdą. Ryšį su sukilėlių vadu J. Budriu palaikė per Lauksargius, Tauragė ir Kretingą.

(Nukelta į 3 pusl.)

PR 8-3229

DR. ANNA BALIUNAS
2858 West 63rd Street
AKIŲ, AUSŲ, NOSIŲ IR GERKLĖS LIGOS
Valandos pagal susitarimą

DR. K. G. BALUKAS
DR. FANG C. LU
Akusherija ir moterų ligos
Ginekologinė Chirurgija
6449 So. Pulaski Road (Crawford Medical Building) Tel. LU 5-6446
8007 W. 83 PL, Justice, IL, 599-0500
Pirma ligonius pagal susitarimą, jei neatšiliepa, skambinti 374-5012

DR. G. K. BOBELIS
INKSTŲ IR ŠLAPIMO TAKŲ CHIRURGIJA
Tel. — 695-0533
FOX VALLEY MEDICAL CENTER
860 Summit Street
Route 58 — Elgin Illinois
Tel. ofiso HE 4-5849, rez. 388-2233

DR. PETER T. BRAZIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
2434 West 71st Street
Val. pirm. ketv. 1 iki 7 popiet, antr., penkt., 1-5 treč. ir šešt. tik susitarus.

Dr. Ant. Rudoko kabineta perėmė
DR. EDMUND E. CIARA
OPTOMETRISTAS
2709 West 51st Street
TEL. GR 6-2400
Val. pagal susitarimą: pirmad. ir ketv. 1-4 ir 7-9; antr. ir penktad. 10-4, šeštad. 10-3 val.

Ofs. tel. 735-4477 Rez. PR 8-6960
DR. E. DECKYS
GYDYTOJA IR CHIRURGE
Specialybė — Nervų ir Emocinės Ligos
CRAWFORD MEDICAL BUILDING
6449 So. Pulaski Road
Valandos pagal susitarimą

Rezid. Tel. — GI 8-0873
DR. W. M. EISIN-EISINAS
AKUSERIJA IR MOTERŲ LIGOS
GINEKOLOGINĖ CHIRURGIJA
6132 So. Kedzie Ave., WA 5-2670
Valandos pagal susitarimą. Jei neatšiliepa, skambinti: MI 3-0001.

Tel. — BE 3-5893
DR. A. B. GLEVECKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Specialybė Akių Ligos
3907 West 103rd Street
Valandos pagal susitarimą

Ofiso telef. PR 8-2220
DR. JANINA JAKSEVIČIUS
JOKSA
VAIKŲ LIGOS
2656 West 63rd Street
Pirmad., antr., ketvirt., ir penkt. nuo 12 iki 3 val. ir nuo 5 iki 8 val. vak., šeštad. nuo 1 iki 4 val.

Ofs. PO 7-6000 Rez. GA 3-7278
DR. A. JENKINS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3844 West 63rd Street
Val. kasdien nuo 1-4 p. p. ir 6 iki 8 val. Trečiad. ir šeštad. uždaryta

DR. K. A. V. JUCAS
Board Eligible
American Board of Dermatology
SPECIALYBĖ ODO LIGOS
IR CHIRURGIJA
6324 North Milwaukee Avenue
Tel. 763-3310 266-8668

Visi telefonai 652-1381
DR. F. V. KAUNAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1407 So. 49th Court, Cicero
Val. kasdien 10-12 ir 4-7 Trečiad. ir šeštad. tik susitarus.

Tel. ofiso ir buto Olympic 2-4159
DR. P. KISIELIUS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
1443 So. 50th Avenue, Cicero
Kasdien 1-3 val. ir 6-8 val. vak.
Išskyrus trečiadienį.
Seštadienis 12 iki 4 val. popiet

Tel. RELiance 5-1811
DR. WALTER J. KIRSTUS
(Lietuvis gydytojas)
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3925 West 59th Street
Val.: pirmad., antr., ketvirt., ir penktad. nuo 12-4 val., p. p. 6-8 val. vak. šeštad. 12-2 val. p. p. o trečiad. uždaryta

DR. NINA KRAUCEL
KRIAUČELIONIŲ
AKUSERIJA IR MOTERŲ LIGOS
6132 So. Kedzie Avenue
Tel. WA 5-2670, neatšiliepus skambinti 4471-0225. Valandos pagal susitarimą.

DR. IRENA KURAS
GYDYTOJA IR CHIRURGE
KIDKIŲ IR VAIKŲ LIGŲ SPECIALISTĖ
MEDICAL BUILDING
7156 South Western Avenue
Valandos: Kasdien nuo 10 v. ryto iki 3 v. popiet. Trečiad. ir šeštad. nuo 10 v. ryto iki 1 v. popiet.
Ofiso telef. RE 7-1168
Rezid. telef. — 239-2019

Ofiso HE 4-1818. Rez. PR 6-9601
DR. J. MESKAUSKAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
SPECIALYBĖ VIDAUS LIGOS
2454 West 71st Street
(71-os ir Campbell Ave. kampas)
Pirmad., antr., ketvirt., ir penkt. nuo 3 val. popiet iki 7 v. vak. šeštad. nuo 9 v. ryto iki 11 val. ryto — tik susitarus.

DR. FRANK PLEČKAS
OPTOMETRISTAS
Kalba lietuviškai
2618 W. 71st St. — Tel. 737- 5149
Tikrina akis, Pritaiko akinius ir "contact lenses".
Val. pagal susitarimą. Uždaryta treč.

DR. LEONAS SEIBUTIS
INKSTŲ, PUSLĖS IR PROSTATO CHIRURGIJA
2656 W. 63rd Street
Val. antr., nuo 1 - 4 popiet ir ketvirt., nuo 5 - 7 vakare
Ofiso tel. 776-2380; rez. 443-5545

DR. J. J. SIMONAITIS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Adresas: 4255 W. 63rd Street
Ofiso tel. RE 5-4410
Rezid. GR 6-0617
Valandos: pirm. ir ketv. nuo 1 val. iki 3 val. p. p. ir nuo 7 iki 8 v. vak. antr. ir penkt. nuo 1-3 val. p. p. ir vakarais pagal susitarimą.

DR. VYT. TAURAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
Bendra praktika ir moterų ligos
Ofisas ir rez. 2652 W. 59th St.
Tel. PROspect 8-1223
Ofiso val.: Pirm., antr., treč. ir penkt. nuo 2 iki 4 val. ir nuo 6 iki 8 v. v. šeštad. 2-4 val. popiet ir kitu laiku pagal susitarimą.

Ofiso tel. HE 4-2123. Namų GI 6-6196
DR. V. TUMASONIS
CHIRURGAS
2454 West 71st Street
Val.: pirm., antr., ketv., ir penktad. 2-4 ir 6-3. Treč. ir šeštad. uždaryta.

Tel. PROspect 6-9400
DR. ONA VAŠKEVIČIUS
(VASKAS)
GYDYTOJA IR CHIRURGE
6648 South Albany Avenue
Val.: Pirmad. 6-8 p. p. antrad. 2-5 p. p. penktad. ir šeštad. 2-4 p. p. Kitom dienom tik skubiu reikalu susitarus.

Tel. Ofiso PR 6-6446
DR. F. C. WINSKONAS
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
3107 West 71st Street
Valandos: 1-6 val. popiet. Treč. ir šeštad. pagal susitarimą

DR. PETRAS ZLIOBA
GYDYTOJAS IR CHIRURGAS
6449 So. Pulaski Road
Ofiso tel. 767-2141; namų 636-4860
Val.: pirm., antr., ketv. 2-5 ir 6-8, penktad. 2-5. Šešt. pagal susitarimą.

Vienas iš mūsų civilizacijos malonumų

Penkių jaunesniųjų grafikų paroda Čiurlionio galerijoje, Chicagoje

Vytautas O. Virkau

Penkių menininkų grafikos darbų paroda, atidaryta Čiurlionio galerijoje, Chicagoje, praėjus penktadienį, tęsis iki gruodžio 16 d. Paroda puikiai įrodo jaunesniųjų dailininkų neįnoringą talentą. Keturi yra Chicago Meno instituto auklėtiniai, o vienas atstovauja Vienos Meno akademijos tradicijoms.

Vieni penki menininkai linke keisti praeities palikimą. Tradicinės formos išnyksta, tačiau atsiribojimas nuo praeities įvyksta lengvai, bet su tam tikra nostalgija, kuri pasireiškia daugumoje darbų. Ši nostalgija gal mažiausiai ryški Dalios Alekniešės darbuose, tačiau Henriko Blyskio darbuose pastebimas aiškus svyravimas tarp praeities formų ir šiandieninio pojūčio. Kęstučio Lapšio kristalinės linijos atiduoda duoklę šiauriniams renesansui — detalių išieškojimas ir jų studija; Irenos Mitkutės darbuose vyrauja devyniolikto amžiaus galo tematika. Pati „elichės verre“ technika to paties laikotarpio skolinys, nors ir tuomet labai retai vartota Zitos Sodeikienės rudo tušo piešiniai primena senais laikais vartojamą sapniją, na o ir pati tematika — „kantičkos“ ir praeito šimtmečio lietuviškos tradicijos. Beveik visi menininkai vartoja lietuvišką tematiką, bet ji gerai įkomponuota į jų jau stipriai vartojamą stilių, todėl nesijaučia disonanso, ir žiūrovas be jokio sunkumo pritraukiamas, lengvai gali darbą analizuoti. Vien tik tai jau daug prisideda prie parodos aukšto lygio. Išryškinant dailininkų savitus bruožus, pažiūrėsim į juos atskirai.

Alekniešės darbai dvejojo pobūdžio — vieni švelnūs savo forma ir spalva, kiti stiprūs geometriškai mechaniskumu. Piešiniai, kriauklės formos išieškojimas, kai kur lyg ausies ir kriauklės motyvas. (Kriauklė pridėta prie ausies — primena jūros ošimą). Formos padidintos, gigantiškos, praranda savo pirmąją prasmę, paskirti ir funkcionuoja kaip grynos, savarankiškos formos, kai kada primenančios Georgia O'Keeffe. Kai kuriuose darbuose, ypač ofortuose, fragmentuota forma jungiasi į didesnes erdves, atitinkančias temą ir dvasinę nuotaiką, ir jos, lyg kokioj apoteozėj, išryškėja jau pilnai išbaigtose ofortuose, Nr. 1 ir Nr. 2.

Blyskio grafikoje atsispindi sudėtingas pasaulio vaizdas, fotooforto bendroji technika matyti lėpeliai renesanso, Amerikos indėnų, anatomijos atlasų, kasdieniškų vaizdų — inteligentiškas žiūrovas čia galėtų sau susidaryti ilgiausią sąrašą. Detalių sąrašas, žinoma, liktų tik sąrašas, bet čia Blyskis sugeba viską sujungti į naują visumą, kurioje atsispindi šiolaišnis daugiaavizdis pasaulis labai sudėtingoj, kolažinėj kompozicijoj, kuriai kartais ne užtenka keturkampio ar apskritimo — kai kurios formos egzistuoja už jų rėmų, jau netelpanti konvencionalinė kompozicijoj, lyg atspindėdamos roko, veržlumą. Kolažinė kompoziciją apjungia švelnūs tonai, suteikdami darbams poetinės galios. Smulkių formų kaleidoskopas puikiai susijungia, sudarydamas darnią visumą, nustelbdamas betarpišką emocinį išgyvenimą, o tai kaip tik ir padaro kompoziciją suprantamą žiūrovui.

Lapšio darbai tvirtai įremini ryškų piešinio tradiciją, kur pati linija, be jokios pagalbos at-

Iš penkių grafikų parodos Čiurlionio galerijoje, Chicagoje. Irenos Mitkutės ciklas „Sapnai su rankų palyda“.

Nuotrauka V. Noreikos

lieka visos dailininko norimas funkcijas. Ryškiausias, žiauriai siurrealistinis ciklas „Zmogus — lėlė“ taikomas lyg išryškinti žmogaus santykiams su komplikuotu dvidešimtojo amžiaus pasauliu. Lėlė, žaislas be sielos, įgauna savo gyvenimą vaiko rankose, lyg staiga įsijungdama į aukšto voltažo tinklą. Lėlės — žmogaus gyvenimas priklauso nuo žaidėjų kaprizų. Lapšio darbai stengiasi padaryti žiūrovą pastabesniu savo aplinkai, žmonių klaidoms, civilizacijos ir tarpusavio nedarnumams. Toks tematikos išvystymas reikalauja iš

žiūrovo intelektualinio pratimo, o ne vien tik estetinio supratimo, kurį kaip tik Lapšys savo darbuose pastato antraeilio dailininko. Bet konvencionalus formalizmas ir kompozicija dailininkui nėra svetimas dalykas, ir jie, gerai susijungdami su intelektualizmo doze, sudaro puikią visumą.

Mitkutės darbai, įdomioji ir retai vartojamoji technika „elichės verre“ (stiklo negatyvas), puikiai atitinka jos savitą siurrealistinį sapnų pasaulį. „Sapnai su rankos palyda“ ciklo vaizdai, atrodė lyg būtų paimti iš kokio

seno, priešfreudinio sapnininko. Foto-negatyvai įvairiomis techninėmis priemonėmis manipuluojami, ir juose susidaro liguisti, dviprasmiški vaizdai, kiek demoniški, apgyvendinti lyg nekaltai atrodančiomis pabaisomis — gotiškais vaizdais, kurie kiekvienu momentu gali prasiveržti iš paveiklo ir užgniaužti žiūrovą. Mitkutė nepasitenkina vien sienų papuošalu — jos grafika geriausiai funkcionuoja knygos pavidale, kurią žiūrovas turėtų vartyti vienu metu. Tokia knyga kaip tik ir yra parodoje, deja — ji apdengta ce-

lofanu, taigi reikia kitos progos ją apžiūrėti. (Tiesa, tie patys darbai kabo ir ant sienos — bet čia jie jau praranda savo intymumą). Mitkutė, kaip ir kiti menininkai šioje grupėje, mėgsta dirbti cikliška ir tą pačią techniką vartoja, iliustruodama knygos pavadinimą „Recherche du temps perdu“ (sic). Tikiuos, kad Mitkutė perskaitys visus septynis toms „A la recherche du temps perdu“ — ir pati pamatys, kaip tiksliai surado Marcel Proust pasaulį.

Sodeikienė pradėjo naują kryptį savo darbuose, sujungdama seną „kantičkų“ tekstą ar „Pasakojimus“ su rudo tušo piešiniu. Tai įdomūs darbai, pilni detalių, kurios domina žiūrovą, kaip ir pats teksto skaitymas, o jo yra nemažai. Deja, parodos atidarymo metu tekstą skaityti buvo neįmanoma, taigi tuo metu jo funkcija buvo vien dekoratyvi. Vienas iš įdomiausių darbų yra iš „Pasakojimų“ ciklo, Nr. 55, kur stiprūs faktūriniai plėmai puikiai komponuojasi baltame popieriaus lape. Keturi iš jos darbų turi pasakiškus debesis; juos matyti vienas malonumas. Sodeikienė pasirinko sau labai įdomų uždavinį, tik dar reikia geriau išspręsti kaligrafijos techniką — gal ne visuomet tos pačios raidės tinka visiems tekstams? Taip pat būtų verta pasvarstyti ar nereikėtų išlaikyti ir savotišką senų tekstų rašybą.

Lankytojams ši paroda suteikia puikią progą praturtinti savo grafikos kolekcijas labai prieinamomis kainomis. Grafika ir jos kolekcionavimas yra vienas iš civilizacijos malonumų, o ši paroda kaip tik tokį malonumą ir gali suteikti. Parodą globoja Skaučių seserija.

Red. pastaba. Paroda dar atdara šiandien ir rytoj nuo 11 val. parodoje, deja — ji apdengta ce-

Nuotrauka J. Kasakničio

Atsisveikinimas su namu

TAURA ZARANKAITĖ

Tuščias namas.
Nebėra baldų,
Paveikslai nukabinti,
Spintos be indų,
Grindys nuogos,
Nebėra nė dulkių...

Išsikraustom!
Taip nužingsime išgirde,
Kad gyvenime kitur.
O dabar man gelia širdį...

Čia gyvenau.
Čia mokiausi.
Čia buvau laiminga,
Nulūdus ir pikta.
Čia pažinau kiekvieną garsą:
Girgždėjimą grindų atšokusiu lentų,
Barškėjimą langų
Ir skambučių tylų balsą,
Šaukiantį prie durų.

Kiek kartų durų rankeną tūtelis taisė,
Mama grindis valė ir dulkes šluostė,
Visą šį namą glostė.
Dabar mes jį paliekam.
„Kodėl?“, galvoja jis.
„Ar aš nesaugojau nuo šalčio ir nuo vėjo
Jus per dienas, naktis?
Kodėl mane palieka? Kodėl?“

Ir man jo gaila.
Nors tai tik plytos, cementas ir lentos,
Ne žmogus,
Ne gyvas daiktas — man jo gaila.

Ir prižadų: tave aš atsiminsiu
Ne tokį tuščią, koks dabar esi —
Prisiminimus tavo kambariai man bus
Vaikystės valandų ir meilės kupini.

Detroit, 1973. III. 31

Klaipėdos sukilimas

(Atkelta iš 2 pusl.)

Silutės užėmimas

III-ji rinktinė, majoro Jakšto (Kalvaičio), buvo pati mažiausia, vos dviejų kuopų. Uždavins: užimti Silutę, kur buvo įsikūręs Mažosios Lietuvos Vyriausiosios gelbėjimo komitetas. Iš Kauno rinktinės išvyko į Kaišiadorius, Kaišiadoryse prastovėjo vieną dieną ir išvyko į Tauragę. Iš Tauragės vyko į Naumiestį. Nakties metu prie Kuliešių gyvenvietės perėjo sieną ir nužygiavo į Silutę, kuri buvo užimta be kliūčių. Silutė buvo pasistengta užimti anksčiau, nes čia buvo įsikūręs, kaip sakta, Vyr. Maž. Lietuvos gelbėjimo komitetas. Dienos metu Silutėje įvyko tūkstantinės minios mitingas. Jame kalbėjo klaipėdiečiai lietuvinkai ir aiškino, kad visas kraštas jau sukilęs prieš vokišką direktorią. Sudaryta nauja Ed. Simonaičio direktorių, kuri dabar perėmė valdžią. Tą pat dieną į Silutę buvo atvykę 3 prancūzai, jų tarpe vienas kariuomenininkas. Atvyko patirti, kas Silutėje darosi. Jie buvo internuoti, bet nesuimti. Aplink Silutę buvo pastatytos lauko sargybos, į Rusnę sausio 10 d. buvo pasiūta užvara. Rinktinė liko stovėti vietoje, kol gavo įsakymą pastūsti vieną kuopą prie Klaipėdos.

I-os rinktinės kelinė ir žygis į Klaipėdą

Rinktinės vadas majoras Jonas Išlinskas (Aukštuolis) savo dalinius kelinėi sutelkė Kauno geležinio rampoje, Šančiuose. Joje buvo apie 500 vyrų drauge su dviem būriais raitelių. Ši rinktinė buvo stipriausia, nes uždavins buvo svarbus, užimti Klaipėdą. Rinktinė bu-

vo ginkluota lengvais ginklais, kaip ir visi sukilėliai, sunkiųjų ginklų neturėta, pramant, kad jie ir nebus reikalingi, o sukilėliams tokių ir nedera turėti.

Sausio 9 d. rinktinė iš Kauno išvyko į Kaišiadorius, demonstruojant, kad ruošiamasi pulkti Vilnių. Vyrai vieni Kaišiadoryse, kiti pakelę persirengę civiliais rūbais. Kariškus rūbus paliko vagonuose, prisegus prie jų rasti su vardu ir pavarde. Kelionėje vadai paaiškino uždavinį, pasakė, jog vykstanta užimti Klaipėdą ir ten vaidinsime klaipėdiečius.

Iš Kaišiadorių traukinys pro Jonavą, Radviliškį, Šaulius atvyko į Mažeikius. Mažeikiuose vagonai buvo užplombuoti, nes teko vykti per Latvijos teritoriją į Priekulę. Traukinys susivelino ir prie Kretingos atvyko apie 8 val. ryto. Traukinys sustojo, 2 kilometrus neprivažiavęs Kretingos stoties. Čia rinktinę pasitiko J. Budrys drauge su savo štabu. Rinktinės vadas mjr. J. Išlinskas, raitelių vadas K. Labutis ir kiti vadai prisistatė ir perėjo J. Budrio valdžion.

Rinktinė pasiskubino išlipti iš traukinio ir išstirikiavosi. Saulutė jau buvo aukštai patekėjusi. J. Budrys įsakė rinktinėi neiti per Kretingą, bet apeiti miestą iš rytų pusės. Taip ir buvo padaryta. Žygis buvo tuoj pradėtas. Žygiuota blogais keliais, kartais tiesiog per laukus. Sukilėliai nešė su savimi kulkosvaidžius ir šovinius, nes vežimėlių neturėjo, tad pavargo. Drauge su rinktinė žygiavo J. Budrys ir jo štabas. Perėjus į Klaipėdos kraštą, rinktinė apsisusto nakvynei Andulių, Tolių, Valėnų ir kituose kaimuose. Nakvynei apsisusto, buvo

Lietuviai sukilėliai Klaipėdos krašte, Silutėje, 1923 m.

(Iš Br. Kvickio archyvo)

išstatytas stiprios sargybos, ypač prie plentų, einančių į Klaipėdą.

J. Budrys ir jo štabas sausio 9 d. jau buvo Kretingoje. Sausio 10 d. Kretingoje buvo ir E. Simonaitis. Veikta bendrai. Kretingoje ir Palangoje buvo susitelkę šauliai, apytikriai būrio pajėgumo vienetai. Kretingos šaulių būryje buvo šaulių, atvykusių iš Kauno, Trakų ir kitų apylinkių. J. Budrys įsakė Kretingos būriui užimti Bajorų gyvenvietę, o Palangos būriui Nemerzetę, Klaipėdos krašte, prie jūros.

Juozas Grybauskas apėjo Bajorų gyvenvietę iš vienos pusės, o ltn. Girčius iš kitos pusės ir Bajorus užėmė be pasipriešinimo. Užėmė Bajorus, J. Grybauskas drauge su ltn. Girčiumi tuoj pat sausio 10 d. išvyko į Kretingą, kurią užėmė ir sustojo nakvynei. Į Bajorus drauge su E. Simonaičiu atvyko ryšių viršininkas kpt. A. Kynas, kuris čia pasiliko iki sekančios dienos ryto. Tą pat dieną pavakareje Palangoje esantis šaulių būrys užėmė Nemerzetę ir apsisusto.

Dešinysis mjr. J. Išlinsko rinktinės sparnas buvo apsaugotas, tačiau kairysis buvo atviras. Kelias

Gargždai—Klaipėda nebuvo panaudotas nei sukilėlių, nei freištatinių.

Nakties laiką į sausio 11 d. J. Budrys įsakė kpt. E. Noreiką austant užimti Bajorus, nes nebuvo gautos žinios apie šios gyvenvietės užėmimą. Kpt. E. Noreika austant priėjo kautyinių tvarkoje prie Bajorų gyvenvietės ir čia sutiko kpt. A. Kyną. Nustebė ir tuoj pranešė J. Budriui, kad Bajorai jau buvo šaulių užimti vakar, kurie iš čia nuvyko į Kretingą. Kpt. E. Noreika su kuopa grįžo.

Sausio 11 d. J. Budrys įsakė tęsti žygį. Pagrindinės jėgos — mjr. J. Išlinsko rinktinė drauge su J. Budriu ir jo štabu žygiavo keliu: Toliai, Valėnai, dv. Radeliai, Klaipėda. Šalutinė vora, kpt. E. Noreikos kuopa, žygiavo: Kretingalė, Blusiai, dv. Tauralaukis, Klaipėda. Tad žygis vyko abipus Dangės upelio. Uždavins rinktinėi žygiuoti iki šalčio sudarymo su freištatinkais, kol susitikis su priešu. Sautyti buvo draudžiama, nors pasitaikydavo, kad kai kurie karštuoliai paleisda vieną kitą šūvį.

Sausio 11 d. Kretingalėje esantis

šaulių būrys nužygiavo į Girulius, netrukus į Girulius atvyko ir Palangos šaulių būrys iš Nemerzetės ir ten sustojo.

Zygis į Klaipėdą sausio 11 d. buvo pradėtas truputį pavėluotai, žygiuota neskubant. Pakelėje sukilėliai sutiko daug vietos gyventojų, grįžtančių iš Klaipėdos turgaus. Jie patvirtino, kad Klaipėdoje freištatinkai ruošiasi gintis. Freištatinkai kalbėjo, kad juos puola didelės jėgos, bet kas per vienos tos jėgos ir kas joms vadovauja, jie nežino.

Vietos gyventojai klausinėjo sukilėlių, iš kur jie ir su kuo kariauja. Jiems buvo aiškinama, kad yra sukilėliai-savanoriai kariauja su freiš-

tatininko Petisnė direktorią. Gyventojai tuo netikėjo ir, pamatę sukilėlių raitelius, sakydavo: „Kokie iš jūs freivilgiai, kad ant arklio sėdite kaip ant šulės (reikia mokėti) ir dar sakot, kad freivilgiai“.

Vietos gyventojų lietuvininkų tarpe buvo daug vyrų, tarnavusių vokiečių kavalerijoje, tad, pamatę sukilėlių raitelius ir pėstininkus, tuoj atspėdavo, kad jie yra ne savanoriai, bet gerai apmokyti kariai. Su jais nebuvo ginčijamasi, buvo elgiamasi mandagiai.

(Bus daugiau)

Pastarajame laiške apie evoliuciją Teilhardo mąstyme kėlėme aiškų nuostabų evoliucijos bruožą, būtent: jos vartojimą praeitimi. Nei medžiagoje, nei gyvybėje, pasak Teilhardo, evoliucijos nebėra. Ji einanti tik į žmogaus sąmonę. Ir štai, šis evoliucijos praeinamumas turi pagrindinę reikšmę tiek Teilhardo mąstymui, tiek pačios evoliucijos prigimčiai. Teilhardo mąstymą jis griežtai lenkia, kaip sakėme, ateities kryptimi: praeitis ir dabartis nebent jam vertės. Pasaulis yra įdomus, tik žiūrint praeitį, ne atgal ir ne į tai, koks jis yra dabar. Betgi šis Teilhardui įdomus pasaulis yra tik žmogaus pasaulis, nes ir ateitį turi tik žmonija, nebe gamta. Užtat Teilhardas daugiausia ir atsideda žmonijos ateities keliui vaizduoti. Jis savaime virsta pranašu, pats to nenorėdamas ir net šiuo vardu kratydamasis (plg. Werke V, 98). Apie šias Teilhardo piešiamas ateities galimybes kalbėsime skyriumi. Šį kartą norėtume stabtelėti prie pačios evoliucijos kaip tokios ir pasvarstyti, ką reiškia, kad ji yra buvusi, tačiau, kad jos nebėra. Tai reikalinga todėl, kad galėtume tinkamai įvertinti Teilhardo jai teikiamą vaidmenį tiek visatoje, tiek šiosios pažinime. Ar iš tikro evoliucija yra kosminis dėsni, kaip tai teigia Teilhardas?

I

Vienoje savo straipsnio "Pasaulėžiūra, evoliucija ir Teilhard de Chardin" vietoje Leonardas Dambriūnas rašo: "Kritikuodamas Teilhardą, Maccina turėtų aiškiai pasakyti, ar jis priima evoliuciją tokią, kaip ją supranta mokslas, ar ne" ("Aidai" 1973, nr. 5, p. 213). Klausimas yra atsakyti, ar šis klausimas yra aiškus, ar ne? Klausimas yra aiškus, nes jis daugiaprasmiškas pats savyje ir per daug suprashtintas sava išraiška; suprashtintas todėl, kad "šiandien kiekvienas mokslas kalba apie evoliuciją" (Melsen, 11), tačiau kiekvienas vis kita prasme: filosofijos evoliucija nėra juk tas pat, kas ir equidų evoliucija — nuo penkiapirščio, lapės didumo arkiuko ligi vienapirščio mūsų dainų žirgo. Reikia tad manyti, kad L. Dambriūnas turi galvoje tik gamtamokslinį. Bet ir vėl: ar esama šiandien bendros gamtamokslinės evoliucijos teorijos? Ar nėra kartais tiek teorijų, kiek gamtininkų ar bent svarbesnių jų mokyklų? O. A. Rabut pastebi, kad skaitant Teilhardą, gaunama įspūdis, esą "tikrovė yra tik šitokia (vadinasi, tokia, kokią ją vaizduoja Teilhardas, Mc.) ir kad būtų ne sąžininga reikėti ją kitokią"; iš tikro betgi "faktų akivaizdoje yra galimas įvairus dvasios nusistatymas" (Rabut, 65). Pastarajame laiške esame minėję, jog paleontologiniai duomenys visiem gamtininkams yra tie patys. Tačiau išvadų esama labai įvairių. Įvairių todėl esama ir evoliucijos teorijų: L. Bolk, F. J. Buytendijk, M. Chapiro, H. Conrad-Martius, Th. Dobzhansky, A. Gehlen, G. Heberer, J. Huxley, J. Kälin, K. Lorenz, F. Meyr, P. Overhage, A. Portmann, A. Remane, B. Rensch, G. G. Simpson, M. A. Vandel, F. Wederlich, H. Weinert — štai eilė gamtininkų, kurių kiekvienas yra daugiau ar mažiau kalbėjęs apie evoliuciją, ją aiškindamas vis kitaip.

Tiesa, jie visi sutaria, kad išsivystymo pasaulyje būta. Tačiau, kas jis yra savyje, kokių akstinių buvęs pažadintas, kaip yra ejęs laiko eigoje, kiek ilgai trukęs, kodėl dabar pasibaigęs — vis tai klausimai, į kuriuos atsakoma ne kartą skirtingai — net iš esmės. P. Overhage net kalba apie "hipotezės, priežastinių aiškinimų bei interpretacijų tvaną, kuris plūsta iš neaprepiamos šiuo klausimu rašios" (Das Problem der Humanisation, p. 6). Ar tad ne per anksti kalbėti apie "evoliuciją kaip gamtos mokslą suprantą"? Nes evoliucijos mokslas mokslas šiandien dar nesuformuluotas. Tai, pasak P. Overhages, yra "ne kas kita, kaip bandymai duoti atsakymą atviram klausimui" (op. cit. p. 371). Prieš keletą metų vienas Münsterio universitete studijavęs paleontologas — šiandien jis dėsto Manilos universitete — pastebėjo: "Paleontologinių duomenų

Vytautas Kašuba

Rūpintojėlis (Nuotr. V. Maželis)

esama tiek maža, jog tikras paleontologas tik šypsosi iš visų evoliucinių teorijų". Tai ta pati mintis, kurią reiškia ir Rabut: "Protui, kuris nori remtis faktais, čia nėra jokio tikrumo" (Rabut, 98). Todėl vieni gamtininkai iš viso nekuria jokių evoliucijos teorijų: jiems per maža duomenų; kiti jų kuria labai atsargiai, neperžengdami turimų duomenų ir todėl stengdamiesi pasilikti dar gamtamokslinio srityje; trečiai betgi paverčia savas evoliucijos teorijas ištiesomis sistemomis kosminio matmens. Teilhardas priklausė prie šių pastarųjų.

Užtat būtų apsirinkimas laikyti evoliucinę Teilhardo teoriją paskutiniu mokslo žodžiu, tarsi šalia jos nebūtų eilės kitų teorijų. Teilhardo teorija, kaip ją apibūdina šveicarų gamtininkas A. Portmannas, yra tik "vienas tarpinis ilgame ir dar nebaigtame gincė" (Der Phel des Humanum, Freiburg Br, 1960, p. 19), kadangi "biologiniai tyrinėjimai, pasak Overhages, dar nėra pažengę tiek toli, jog galėtų pateikti galutinių išvadų. Mūsų kilmės problema dar negali būti vadinama gamtamoksliskai išspręsta" (op. cit. p. 7). Tai tinka kiekvienai evoliucijos sampratai. Tai tinka ir Teilhardui. Dar daugiau: Portmannas net pastebi, kad Teilhardo raštuose reikia "ypatingai atidžiai skirti, kas yra faktai kaip pradinio tyrinėjimo turinys (Bestand), o kas yra interpretacija, bandymai jungti bei suprasti, vadina, kas peržengia faktus" (op. cit. p. 22). Šitoks atidumas Teilhardo atveju yra, pasak Portmanno, reikalingas todėl, kad jo veikaluose "paleontologo darbo išdavos yra sulietos (zur Einheit geformt) su mistiniu skendėjimu gyvybės stebukle" (op. cit. p. 21). Nuosekliai tad tokio gamtamokslinio margumyno akivaizdoje yra per bendra teigti, esą "mokslininkai evoliuciją vadiną teorija ir net faktu".

(L. Dambriūnas, t. p.). Tokių, žinoma, esama. Tačiau esama ir tokių, kurie evoliucijos aiškinimus tebelaiiko darbo hipotezėmis, be abejo, reikalingomis bei naudingomis, tačiau "tik tol, kol jos yra priimanamos kaip hipotezės, o ne kaip išsprendimai" (P. Overhage, op. cit. p. 371).

O pats Teilhardas — kaip jis žūrėjo į evoliucijos teorijas? Pastarajame laiške esame sakę, kad Teilhardui evoliucija nėra nei faktas, nei teorija, o kosminis dėsni arba kosminis matmuo, kuriuo turėtų remtis visos teorijos. Šiuo dėsniu ar matmenimi jis, rodos, niekur neabejoja. Tačiau ar Teilhardas buvo įsitikinęs, kad ir jo interpretacija arba teorinė sistema, teiktą šiam dėsniui, yra neabejotina? — Štai klausimas, reikšmingas ir mūsų gamtamoksliniam dabartinį evoliucijos teorijų atžvilgiu.

1925 m. tarptautiniame žurnale "Scientia" Teilhardas paskelbė neilgą straipsnį, pavadintą "Gamtinė pasaulio istorija". Jau pačioje pirmojo skyrelio pradžioje skaitome būdingus žodžius: "Yra aišku, kad negalima įspėti, kas atsitiks su transformistine teorija ateityje. Mūsų palikuonys tikriausiai laikys mūsų gyvybės evoliucijos aiškinimus labai vaikiškais ir juos didžiai pataisys"; kas išlįks, tai "žvilgis į organinį gyvybės formų priklausomumą" arba "į pagrindinę visatos vienybę" (Werke IV, 154-55). Vadinasi, pats Teilhardas laiko evoliucijos teorijas praeinančiomis. Dar daugiau, gamtamokslio pažangos šviesoje, žiūrint į jas iš ateities perspektyvos, jos atrodo visai net vaikiškos. Ir tai visiškai nuosekliai. Juk kas mąsto evoliuciskai, negali manyti, esą kuri nors teorija išlįksianti neperžengta, ypač jeigu ji dabartyje yra atremta dar tik į negausius tikrovės duomenis. Teilhardas evoliuciją taiko ir pačiai evoliucijos interpretacijai.

Laiškai Teilhardo šalininkams (5)

Evoliucija pasaulio sąrangoje

Antanas Maccina

Evoliucijos teorijas jis pats mažiau vertina ir mažiau gina, negu šiandieniniai jo šalininkai.

Šitokio nusistatymo akivaizdoje peršasi dvi išvados: a. nėra jokios būtinybės filosofui ar teologui priimti ar atmesti evoliucijos teoriją, kol ji nėra gamtamokslio tiesa, o tik įvairiopa gamtininkų hipotezė; b. nėra jokios būtinybės filosofijai ar teologijai perdirbti savas sąvokas pagal evoliucijos teoriją. — Pirmuoju atveju filosofas ar teologas nėra tinkamas patikrinti evoliucinės teorijos gamtamokslinio ploto. Todėl jis palieka jas aiškinti patiems gamtininkams. Jis įsijungia į ginčą tik tada, kai gamtininkai — sakysime, Teilhardas — pereina į filosofiją ar teologiją. Tada jis svarsto šį perėjimą filosofijos ar teologijos metodų bei jų sąvokomis. Taip yra elgesio ir šių laiškų autorius. Antruoju atveju reikia pamiršti, kad jokia gamtamokslinė teorija nei filosofijos, nei teologijos tiesų negrindžia, nes nepasiekia nei būties kaip tokios (filosofijos objektas), nei tikėjimo kaip laisvo apsisprendimo (teologijos objektas). Manyti, kad ta ar kita gamtamokslinė teorija, net ir virtusi gamtamokslio tiesa, keičia mūsų filosofiją, teologiją ir net dorovę, reiškia apgaudinėti patį save.

Teilhardo pavyzdys ir šiuo atveju gali būti mums pamoka. Jo šalininkai laiko jį didžiai pažangiu. Iš tikro tačiau naujų gamtamokslinių teorijų atžvilgiu jis buvo toks pat atžangus, kaip ir dauguma teologų. Jis taip lygiai nesuprato tikėjimo bei dorovės nepriklausomybės nuo šių teorijų, kaip to nesupranta dabar ne jo šalininkai. Tai labai vaizdingai parodo Teilhardo nusistatymas Albert Einsteino atžvilgiu. Prasidėjus po I pasaulinio karo smarkiai populiarėti reliatyvumo teorijai, ne vienas (net ir bolševikai) įžiūrėjo joje perversmą ne tik kosmologiniame pasaulėvaizdyje, bet ir ontologinėje, resp. teologinėje pasaulėžiūroje. Ir štai, Teilhardas kaip tik ir buvo vienas iš šių baimingųjų: Einsteino teoriją jis laikė didžiuliu pavojumi. Laiške H. de Lubacui (1930.VII.31) Teilhardas rašo: "Žurnalas 'Revue des questions scientifiques' prašo mane paskelbinti straipsnį apie 'Le phénomène humain', kur man yra pasisekę išreikšti eilę gana svarbių dalykų — kai kurias, tiesa, negalėčiau įsijungti į mokslo 'pažangininkus (avancés)'. Mano teiginys iš tikro skamba, kad žmogus yra raktas visatai suprasti (visata yra kiekvienam tikram mokslui nebeatgriežiamas kelias į dvasią). Tačiau, eidami pranašui Einsteiniui iš paskos, nemaži fizikų (arba plepių) pradeda skelbti baigtinį ir apgręžiamą (reversible) pasaulį, kuriame laikas turėtų užleisti vietą erdvei: ši laikoma galutine ir grindžiama tikrove. Visa tai man atrodo kaip ultra specializuotų smegenų geometrizacijos klaidėjimas (delire). Tokios idėjos iš pagrindų sugriautų bet kokį tikėjimą, bet kokią dorovę ir net bet koki norą tyrinėti. Ir vis dėlto jos sklinda visur. Štai kodėl aš įsijungiu į 'atžangininkus (retardaires)' (cit. Lubac, 230-31; plg. Briefwechsel, 174-75). Lubacas pagiria šį Teilhardo nusistatymą kaip "sveiko žmogaus proto rimtumą", kuris sugebėjęs 'atsispirti mokslinių madų traukai' (Briefwechsel, 174).

Be štai, praėjo pora dešimtmečių, Einsteino teorija buvo priimta — net ir sovietų — ir nieko neatstiko: nesugriuvo, nei tikėjimas, nei dorovė, nezlugo nė noras tyrinėti. Teilhardo įsitikinimas, kad Einsteino teorija esanti tiek susijusi su tikėjimu bei dorove, jog, ją priėmus,

šie sugriūsią "iš pagrindų (radicalement)", pasirodė buvęs apgaulus. Ar tai ne nurodymas ir mūsų dienų teologam — tik atvirkščias? Kaip reliatyvumo teorija tikėjimo nesugriovė, taip evoliucijos teorija — net ir pasiekusi reliatyvumo teorijos tikrumo — tikėjimo nesugriovė. Įvairūs kosmologiniai pasaulėvaizdžiai gali tą ar kitą tikėjimo tiesą nuvesti, bet jie negali jos nei sugriauti, nei pastatyti. Štai ko nesikiria Teilhardo šalininkai, teikdami evoliuciniam pasaulėvaizdžiui grindžiamosios reikšmės (plg. L. Dambriūnas, op. cit. "Aidai" 1973, Nr. 5, p. 218). O ar Teilhardinis nušvietimas yra tikras, ar gal iš kraipos tikėjimo tiesas, tai tam įvelgti ir yra filosofinė bei teologinė kritika. Juk jeigu Lubacas giria Teilhardo kritinį-neigiamą nusistatymą reliatyvumo teorijos atžvilgiu kaip sveiko žmogaus proto atspirtį mokslo madom, kodėl turėtų būti peikiamas toks pat nusistatymas evoliucijos teorijos atžvilgiu? Argi evoliucijos teorija šiandien yra geriau gamtamoksliskai pagrįsta, negu reliatyvumo teorija? Reliatiyvumo teorijos šiandien niekas ne nesapnuoja jungti su teologija. Tuo tarpu evoliucijos teorija yra pagimdzusi išsivystusią teologijos mokyklą. Todėl šios mokyklos atžvilgiu ir reikia kritinio nusistatymo bei pasisakymo. Tai lygiai toks pat kelias, kuriuo savo metu yra ejęs ir Teilhardas ne tik ryšium su Einsteinu, bet ir su kitomis teorijomis, pvz. su geologijos ir geofizikos teorija, esą žemės reiškiniai periodiskai banguoja (plg. Mensch, 10-81).

2

Pasvarstę evoliucijos rangą mokslo pažinimo srityje, stabtelkime dabar prie paties branduolio: išsivystymo pasaulyje būta, tačiau jo nebėra. Nei gyvybė nebėra iš organinės medžiagos, nei žmogus iš gyvybės. "Omne vivum e vivo" — štai dėsni, kuris dabar valdo visus gyvybos gamtos reiškinius. Tai pripažįsta ne tik Teilhardas, bet ir sovietų gamtininkai (A. I. Oparin). Palikime gamtos mokslui spręsti, kodėl taip yra. Palikime taip pat 'science fiction' viltį, kad gal kur nors visatos erdvėje evoliucija tebeina ir toliau, kildindama gyvybę iš medžiagos, o protingas būtybės iš gyvybės lyčių. Pasvarstykim tik tai, kas neabejotinai tikra, būtent: žemėje gamtinės evoliucijos nebėra. — Ką tai reiškia pačiai evoliucijai? Kas yra tasai išsivystymas, kuris yra sustojęs — ne poilsui, bet kaip pabaiga?

a. Teilhardas dažnai kalba, kad pasaulis yra "ne kosmas, o kosmogenezė", vadinasi, ne pastovybė, o kintamybė, kurioje "srovė viena ir ta pati energija per medžiagėjimą, gyvybėjimą ir sąmonėjimą (reflexion) slenksčius" (Lex II, 79). Evoliucija esanti "išraiška šio perėjimo nuo kosmo būklės į kosmogenezės būklę" (Lex II, 80). Šia prasme ir sakoma, esą Teilhardas "statinio pasaulio viziją yra pakeitęs dinaminio pasaulio vizija" (H. Lubac, cit. Briefwechsel, 153; plg. Lex II, 81). Bet kaip visa tai atrodo akivaizdoje pasaulio, kuriame evoliucijos nebėra? Jeigu ir sutiktume su Teilhardu, kad evoliucija toliau vyksta žmogiskosios dvasios srityje arba

noosferoje, tai vis tiek medžiaga ir gyvybė pasilikta šalia šio tolimesnio vyksmo: šių pasaulio sričių genėzė jau yra pasibaigusi. Prieš mus tįso medžiaginis ir gyvybinis pasaulis toks, koks jis yra buvęs prieš milijonus, ar gal net milijardus metų. Ar tad galima kalbėti, kad pasaulis yra ne kosmas, o kosmogenezė, vadinasi, ne pastovus būsmas, o išsivystantis tapsmas? Be abejo, tiek medžiaga, tiek gyvybė juda bei kinta. Tačiau šis judėjimas bei kitimas nebėra evoliucinis, vadinasi, nebėra genėzė arba ko nors naujo kilmės. Gamtoje nebėra nieko naujo. Ir tai — pabrėžiame dar sykį — trunka jau milijonus, ar net milijardus metų.

Jeigu tad stebime pasaulį tokį, koks jis yra dabar, o ne koks yra buvęs praeityje, esame tiesiog versdami vertinimą teigti Teilhardui priešinga prasme, atsišremdami į jį patį: nebeišsivystęs pasaulis yra kosmas, ne kosmogenezė. Paversti jį kosmogenezę reikėtų grąžinti jį į tokią padėtį, kurioje jis yra buvęs labai tolimoje praeityje, bet kuri visiškai nebeatitinka jo gyvenamos dabarties. Ar tad tiesa, kad Teilhardas statinį pasaulio vaizdą pakeitė dinaminio? Apie pasaulio dabartį Teilhardas nepasakė nieko, kas nebūtų buvę žinoma ir anksčiau. Juk išskyrus tik graikų eleatų mokyklą (Xenophanes, Parmenides, Zenon), kuri judėjimą bei kitimą laikė pojūčių apgaulė, visa Vakarų filosofija aiškino būti kaip slenkantįją iš galimybės į tikrąją (de potentia ad actum). Argi kitokia galėtų būti samprata pasaulio, kuris nebeišsivysto, o tik juda — iš tos pačios esamos galimybės vis į tą pačią tikrąją būklę kaip anos galimybės išsiskleidimą? Energija susidėsto atomais bei molekulėmis ir pasilieka; gyvybė susidėsto rūšimis ir taip pat pasilieka. Šis gamtinis judėjimas neperžengia pasiektos išdavos ir nebėra toliau, grįždamas vis atgal ir kartodamasis be galo. Kalbėti tad, esą "evoliucijos filosofijoje esmės kategorija yra pakeista tapimo arba proceso sąvoka, gi procesas nėra esmės išsiskleidimas, bet jos pakeitimas" (Paskus I, 2, 68), reiškia kal-

(Nukelta į 5 pusl.)

HOLD IT!

We have a savings plan for your financial future ... and you'll like saving with us. Ask your friends and neighbors about St. Anthony Savings!

Tik pas mus galite pasirinkti Dividendų mokėjimo planą.

Annual Yield	Quarterly Yield	Monthly Yield	CLASSES OF SAVINGS:	Minimum Deposit	Per Centage
7.017	7.616	7.772	4 years CERTIFICATE OF DEPOSITS	\$10,000.00	7 1/2%
7.384	7.716	7.718	4 years CERTIFICATE OF DEPOSITS	\$ 5,000.00	7%
7.883	8.992	8.863	2 1/2 years CERTIFICATE OF DEPOSITS	\$ 5,000.00	6 1/2%
6.812	6.644	6.608	2 years CERTIFICATE OF DEPOSITS	\$ 5,000.00	6 1/2%
6.541	6.287	6.353	1 year CERTIFICATE OF DEPOSITS	\$ 1,000.00	6 1/2%
5.796			PAID-UP SAVINGS PASSBOOK	\$ 100.00	5 1/2%
5.126			OPTIONAL SAVINGS PASSBOOK	\$ 10.00	5%

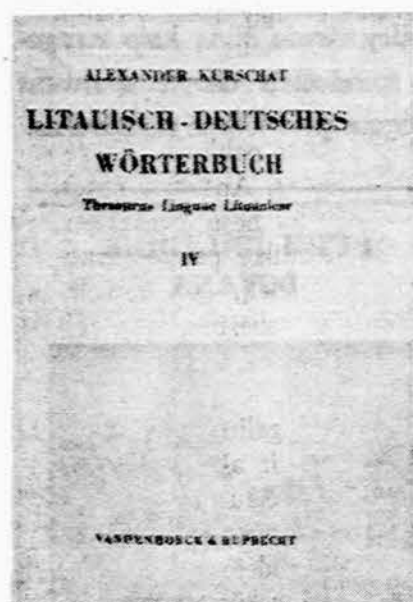
PAS MUS NE VISI DARBININKAI YRA LIETUVIAI, BET KIEKVIENAM SKYRIUJE GALIMA SUSIKALBėti LIETUVISKAI.

Saint Anthony Savings MEMBER F.S.L.I.C. WASHINGTON, D.C.

1447 South 49th Court Cicero 60650
Telephone 656-6330 and 242-4395
JOSEPH F. GRIBIAUSKAS, Vedėjas

Ofen Mon. 9-8, Tues.-Thurs. Fri. 9-5. Sat. 9-1; Closed Wed. & Sun.

Nauji leidiniai

Kurschaito žodyno aprašas

● **Alexander Kurschat, LITAU-SCH-DEUTSCHES WÖRTERBUCH.** Thesaurus Linguae Lituanicae IV. / Aleksandras Kuršaitis, LIETUVISKAI - VOKISKAS ŽODYNAS. Thesaurus Linguae Lituanicae tomas IV. Redakcinė kolegija: Wilhelm Wissmann, Miuncheno universiteto Indogermanistikos katedros ordinarinis profesorius; Erich Hofmann, Kieio universiteto Indogermanistikos katedros ordinarinis profesorius (emeritas), bendradarbiaujant Arminui Kuršaitiui ir Hertai Krick. Išleido Vandenhoeck & Ruprecht leidykla Goettingene, Vakarų Vokietijoje, 1973 m. Žodynas spausdintas Austrijoje. Leidinys didelio formato, 473 psl., kaina \$1.50, gaudamas ir "Drauge".

Sio žodyno ketvirtąjį tomo kainą DM 155, ankstesniųjų tomo kainos: pirmo — DM 170, antrojo — DM 220, trečiojo — DM 190. Buvo nemažas leidyklos ir redakcinės kolegijos užmojis išleisti šį milžinišką Aleksandro Kuršaitio Lietuviškai - vokišką žodyną. Bet štai — ketvirtąjį tomo darbas yra baigtas. Pirmasis tomas (A - ingėti) išleistas 1968 m. (736 psl.), antrasis tomas (ingis - nužiūrėti) — 1970 m. (900 psl.), trečiasis tomas (nužiūrėti - sukaktuvė) — 1972 m. (772 psl.) ir čia minimas ketvirtasis tomas (sukaktuvė - žvazdas) — 1973 m. (473 psl.). Visi keturi žodyno tomai turi 2778 psl. Žodynas yra kirčiuotas. Tai kalbotyros mokslui, o ir kasdieniniams praktiniams kalbos naudojimui jame yra sukaupias milžiniškas kalbos turtas. Jisai ypač pravertis kalbininkams, kuriems svarbu ne vien tik šios dienos gyvasis žodis, bet ir anie retesnieji, paimiti iš tam tikrų kalbinės praeities etapų. Kuršaitio žodynas ir šitokiems žodžiams skiria nemažai dėmesio.

Be abejo, šis keturiuose tomuose užbaigtas žodynas taipgi bus nemažas indėlis į šiandien vis didėjantį susidomėjimą balistiką.

B. Pūkelevičiūtės knygos viršelis, pieštas Kazio Veselkos

● **KALĖDŲ DOVANA.** Parasė Birutė Pūkelevičiūtė. Ilustravo Kazys Veselka. Išleido "Darna" Chicagoje 1973 m. Leidinys 40 psl., kaina \$1.50, gaudamas ir "Drauge".

Viena po kitos mažajam skaitytojų mažos knygtės! O vis dėlto Birutė Pūkelevičiūtė daro didelį darbą, jas rašydama. Štai jau šiemet trečioji. Pirmoji buvo "Peliukai ir plaukės", antroji — "Daržovių gegužinė" ir pati naujausioji — "Kalėdų dovana". Jos visos trys, ne tik paskutinioji, yra kaip tik pačios prasmingiausios, teksto ir iliustracijų apipavidalinimo atžvilgiu neatkistinai parengtos dovanos mūsų mažiesiems lietuviukams.

Gi čia minimoji, net specialiai kalėdiniam sezonui pritaikinta. Ji riedančio veiksmo įtampa, ilga neatspėta paslaptimi ir vaikiška, bet tokia visiems miela Kalėdų nakties poezija pagaus kiekvieną ir nepalies iki laimingos pabaigos, kurioje —

Ak! Ir užvirė puota,
Gero riešuto verta...
Kiškiai kerta išsiuose;
Branduolys - tikrai skanestas!
Tirpsta burnoje kaip sviestas.
Voverytė tą kokosą
Raiko dideliu peiliu:
Jo pienelį, lyg iš boso,
Pilsto ežiui samteliu.
Gerai, laišosi ežys —
Maukia penktą jau stiklinę!
Kur nemaus, nesilaizys:
Ežiui pienas — skanumynas.

Tuo metu jau baigė kepti
Voverytės pyragaičiai.
Vienas net pradėjo degti:
Mes užgašom per ilgai čia!
Bet tėveliai tegu ilgiau negaišta ir tuoj pasirūpina, kad mažieji Kalėdoms šią "Kalėdų dovana" turėtų.

● **Jonas Minelga, KISKIO PYRAGAI.** Eilėraščiai. Ilustravo Vanda Alekniene. Išleido JAV LB Svetimo taryba 1973 m. Leidimą parėmė Lietuvių fondas. Spausdino M. Morkūno spaustuvė, 6061 S. Ashland Ave., Chicago, Ill. 60636. Leidinys didelio formato, spalvotomis iliustracijomis, 72 psl., kaina \$3.50, gaudamas ir "Drauge".

Jonas Minelga mūsų vaikų literatūroje nėra naujokas. Metų metais, ištisais dešimtmečiais be jo eilėraščių neapsieina nei periodinės spaudos vaikiškųjų puslapių, nei mokykloms skirtieji vadovėliai. Gausius J. Minelgos eilėraščius pasitaiko ir geresnių, ir blogesnių posmų. Nežiūrint to, jis vis tiek išsivijoje yra vienas iš tų retųjų, kurie nepalieka mūsų mažojo skaitytojo be nieko. Žinoma, Minelgos eilėraščių nėra šimtu procentų gausu visų tobulųjų, kurios šios rūšies eilėraščių padaro tikrais šedevrais, kaip Vytės Nemunėlio ar Kosto Kubilinsko kūryboje. Bet vis dėlto ir J. Minelgos posmų tos vietos, kur jis įstengia savo sakinių nesu-

komplikuoti ir jauti vaikiškai, išsina natūraliai grakščios ir mažajam skaitytojui iš karto suprantamos. Sakysim, kad ir šie du posmai iš "Dėdės Romo":

Mano laimę karpai,
Svetimųjų šalių mylimoji.
Kas, jau kas, bet šios knygos iliustratorė savo darbą atliko tikrai sąžiningai, parodydama taipgi nemažą talentą išjausti ir vaikiškojo pasaulio detales. Todėl ir estetinio žvilgsnio prasme "Kiškio pyragas" raikyti yra vienas malonumas.

● **LAISKAI LIETUVIAMS.** 1973 m. lapkričio mėn. Nr. 10. Lietuvių jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros žurnalas. Redaguoja kun. J. Vaišnys, S.J. Redakcijos ir administracijos adresas: 2345 W. 56th St., Chicago, Ill. 60636. Metinė prenumerata \$5.00.

● **MEDICINA.** 1973 m. Nr. 5. Pasaulio ir Amerikos Lietuvių gydytojų sąjungos leidinys. Redaguoja Henrikas Armanas, 1934 Wilkens Ave., Baltimore, Md. 21223. Administruoja Jadvyga Vytuvienė, 85-29 86th Street, Woodhaven, N. Y. 11421. Metinė prenumerata \$10.00.

J. Minelgos knygos viršelis, pieštas Vandos Alekniene

Dėdė Romas — geras dėdė.
Jam ant kelių Milda sėdi,
O Linukas ir Marytė
Nė nežino ką daryti.

Mylim Romą — gerą dėdė.
Vakarais, ratu apsėdę,
Klausom pasakų, dainelių,
Kol užsnūstam jam ant kelių.

Bet neretai J. Minelga vaikams skirtuosius savo posmus apkrauja tokia eilėraščių metriškos sulaužyta sakinių konstrukcija ir tokia, galėtume sakyti, "aukštosios" poezijos įvaizdžių, tropų ir kitokių mandrybių gau-

sa, kad skaitytojui frazės palieka nieko neskandios, palieka savotiški rebusai, kurių jis nepajėgia atspėti. Štai trys eilutės:

Liaunamės krykštę,
Į vaivorykštę
Žiūrėjim — gal žemė pasakom juosis.

Tas "žemės juosimasis pasakomis" mažojo skaitytojo čia tikrai bus neįsivaizduojamas. Arba vėl:

Nenuorama vėjau,
Kam džiaugsmą karpai —

Su kuo ir kaip čia vėjas tą džiaugsmą turi karpyti, tai dar išsifruoti ne pirmaskyriui ar antraskyriui. Mažieji juk dar nėra tie literatūros teorijoj išprusę skaitytojai, kuriems kadaise Kazys Binkis panašius eilėlavo:

Vai kodėl taip anksti
Mano laimę karpai,
Svetimųjų šalių mylimoji.

Kas, jau kas, bet šios knygos iliustratorė savo darbą atliko tikrai sąžiningai, parodydama taipgi nemažą talentą išjausti ir vaikiškojo pasaulio detales. Todėl ir estetinio žvilgsnio prasme "Kiškio pyragas" raikyti yra vienas malonumas.

● **LAISKAI LIETUVIAMS.** 1973 m. lapkričio mėn. Nr. 10. Lietuvių jėzuitų leidžiamas religinės ir tautinės kultūros žurnalas. Redaguoja kun. J. Vaišnys, S.J. Redakcijos ir administracijos adresas: 2345 W. 56th St., Chicago, Ill. 60636. Metinė prenumerata \$5.00.

● **MEDICINA.** 1973 m. Nr. 5. Pasaulio ir Amerikos Lietuvių gydytojų sąjungos leidinys. Redaguoja Henrikas Armanas, 1934 Wilkens Ave., Baltimore, Md. 21223. Administruoja Jadvyga Vytuvienė, 85-29 86th Street, Woodhaven, N. Y. 11421. Metinė prenumerata \$10.00.

McKEY & POAGUE
Real Estate INSURANCE Management
Visų rūšių draudimai žemiausiomis kainomis. Mes atstovaujame geriausias kompanijas. Pasitarkite. Informacijai kreipkitės |
EDWARD PAUKŠTIS
3145 W. 63rd St. - HEmlock 4-4300

SNIP 'N CURL by JO
2756 WEST 63rd STREET
Specializing in Tinting, Hair Cutting & High Styling
Come in or phone for appointment:
RE 7-9125 or RE 7-9126. Ask for JO.

Prasmingiausia ir niekad nesenstanti dovana

Vestuvių, vardadienio, gimtadienio ir kitomis progomis vertingiausia, patvariausia ir prasmingiausia dovana yra LF išleisti Lietuvos 3-jų Prezidentų ir Karaliaus Mindaugo sidabriniai medaliai. Taip pat tie medaliai — reikšminga dovana lietuviams bei kitataučiams, norint juos pagerbti — atžymėti už jų naudingus darbus mūsų tautai.

Medalių užsakymus siųsti kartu su čekiais: LITHUANIAN FOUNDATION, 2422 West Marquette Rd., Chicago, IL. 60629. Čekius rašyti Lietuvių Fondo vardu.

Filmų įvairumai

Dar viena samokslė teorija

STASE SEMENIENE

Lapkričio 22 d. buvo plačiai paminėtas šiame krašte liūdnas dešimtmetis, kai pamišėlio paleista kulka pakirto jauną valstybės prezidentą.

Maždaug tuo pačiu laiku apie Padėkos dieną šiemet visoje Chicago šalutinėse miesto dalyse kino teatrų pradėjo rodyti filmą "EXECUTIVE ACTION". Išėjant iš teatro kiekvienam žiūrovui brukamas į rankas aštuonių puslapių laikraštis, pilnas nuotraukų, žemėlapių, tabelių, pastabų parašėte, įrodymų ir priešingų informacijų negu Warren pranešime. Taip suplanuota įtikinti teatro lankytoją, kad Kennedžio nužudymo iš pasaly filmo versija galėtų būti tikra. Iš tikrųjų tai galėtų būti. Bet, žinoma, tai galėtų būti taip pat ir klaidinga. Niekas filme "netvirtina" vieno ar kito. Šis filmas ir yra esminiai sudramatizuotas ir perrašytas faktas iš visų tų senų samokslinių nužudymo knygų; taipgi pasikolinata iš daugelio faktinių filminių naujienų apie Kennedį, Oswald ir Jack Ruby, kad sustiprintų efektą.

Ir neturėkime jokių iliuzijų, betgi nepadarykime ir klaidos, tvirtindami priešingai. Efektas yra stiprus. Filmas turi stiprią galą išaukti prisiminimus, kurie kai kuriems amerikiečiams (o gal ir didesnei daugumai) pasiliks visam gyvenimui tiesiog apglūdinančiu momentu iš viešojo gyvenimo — tai tas momentas, kai tik pirmiausiai šio krašto piliečiai išgirdo, kad nušautas prezidentas. Ištiesiomis dienomis dabar spauda, televizija ir radijas su kaupu perpildyti atsiminimais. O tie liūdnieji prisiminimai juo labiau buvo melancholiški, nes, kaip kažkas prasitarė, tomis istorinėmis lapkričio dienomis pradeda ryškėti, kad 1963 m. lapkričio 22 d. buvo lyg toji juodoji diena, kai viskas pakrypo bloga linkme Amerikai.

Ar viskas susijaukė su tikslu, nes dešiniojo sparno iš pietų milijonierius finansavo suokalbi (kas

ir yra filmo "Executive Action" tema), ar viskas pasisuko blogon pusėn tik dėl Lee Harvey Oswaldo beprotiško veiksmo, yra kažin kas, ko mes greičiausiai niekada nesužinosime. O tačiau yra kažkas išnaudoto ir nesiderinančio — tas viskas būdas filme, kai paimamas tikrai pralietas kraujas ir baisi kančia ir dailiai bei nerūpestingai įspraudžiama į pusiau dokumentinį, nervus dilginantį, šurpulingai jaudinantį filmą.

Visai priešingai Fred Zinnemann pastatė suokalbingą filmą prieš De Gaulle "The Day of the Jackal". Iš pat pradžių žiūrovas žinojo, kad tai fantazija. Turinys puikiai vystėsi, charakteriai buvo nuostabūs, pabaiga iš anksto publikai neišsprendė ir teatro lankytojai praleido maloniai laiką. O tačiau šis filmas nei nebando žiūrovui suteikti geresnės pramogos. Charakteriai, atrodo, lyg tyčia, stumdomi taip, kad jie groty žemiausia gaida. Ir jie net žneka, lyg būtų iškalę žodžius iš kokio nelankstaus rašto (o aktoriai nėra

blogi, kaip pvz. Burt Lancaster ir Robert Ryan — seni liūtai ekrane).

Ne, žiūrovas tikrai paliks teatrą galvodamas, kad tie vyrai, kurie susuko filmą, nori įtikinti žiūrovą savo samokslė teorija. Knyga buvo rašyta Mark Lane ir Donald Freed, ekranui tekstą paruošė senas liberalas Dalton Trumbo, režisūra (visiškai bespalvė!) David Miller. Atrodo, lyg jie visi nesupranta ar visiškai nenori suprasti, kad, rodant ką nors, kas galėjo įvykti, dar nereiškia, kad tai tikrai įvyko.

Tokiu būdu ir pati filmo pabaiga nepateisinama. Parodomi veidai 18-os "pagrindinių liudininkų", kurie mirė, daugelis jų žiauriai, trejų metų laikotarpį po Kennedžio mirties. O tačiau nei vienas tų 18 "esminių liudininkų" net nei sykiu neparodomas visai filme. Filmas skiriamas visiems — ir vaikams su tėvų palyda, bet, jei jie to filmo nematys — bus mažas nuostolis. Nei istoriniu atžvilgiu nėra tiesos, nei fantazija vykusi ar bent gabi išbaigta.

● **PASAULIO LIETUVIS, 1973.**

rugsėjo - spalio mėn. Nr. 29/65. Leidžia Pasaulio lietuvių bendruomenės valdyba. Redaguoja Stasys Barzdukas, Administracijos adresas: 7240 S. Mozart St., Chicago, Ill. 60629.

Nuo 1914 Metų
Midland Savings aptarnauja taupymo ir namų paskolų reikalus visais mūšų apylinkės. Deklamė Jums už mus parodytą pasitikėjimą. Mes norėtum būti Jums naudingi ir ateityje.
Sąskaitos apdraustos iki \$20,000.00
Handwritten signature
5 1/4%
All accounts compounded daily — Passbook Savings paid quarterly.
4 Years Savings Certificates (Minimum \$5,000)
AND LOAN ASS'N.
4040 ARCHER AVENUE
CHICAGO, ILL. 60632
Phone 254-4470

Kalėdinės Dovanos

Tik per Angliją, greičiau, pigiau, geriau.

Siūlome labai aukštos kokybės dovanų siuntinį, kuris bus naudingas kiekvienai šeimai Lietuvoje.

KALEDINIS 1973.

3 1/4 jardo puiki vilnonė angliška eilutei medžiaga, 3 jardi stora crimplene medžiaga moteriškam kostiumėliui, arba moteriškam paltui, vyriški nailoniniai marškiniai, arba bliuskutė, vyriškas arba moteriškas labai geros rūšies megzlinis. 1 vilnonė gėlėta skarelė, 2 gėlėtos nailoninės skarelės, 2 p. vyriškų arba moteriškų vilnonių, arba nailoninių kojinių, 2 jardi crimplene medžiaga suknėlei, arba 1 sv. vilnonių megzminių siūlių, 1 sv. šokoladinių saldinių dėžė, 20 angliškų cigarečių. Kaina su įskaičiuotu muitu ir visomis persiuntimo išlaidomis. \$140.00.

Maisto siuntinius sudarome sulyg pareikalavimų.

Tam, kas pageidauja pats sudaryti siuntinį, siūlome šiuos dalykus:	
3 1/4 jardo labai gera angliška kostiuminė medžiaga	\$45.00
Stora su ornamentais crimplene medžiaga 1 jardas	\$ 6.00
Crimplene medžiaga, suknėlėms, 1 jardas	\$ 5.50
Nailoninis kailis moteriškam paltui	\$33.00
Dirbtinis mink, moteriškam paltui	\$54.00
Vilnonė žieminiam paltui medžiaga	\$36.00
Vilnonė gėlėta skarelė	\$ 8.00
Komplektas moteriškų nailoninių apatinių	\$ 9.00
Perukai, įvairių spalvų	\$30.00
Nailoniniai marškiniai	\$ 9.00
Vilnoniai arba Acryleno nertiniai	\$19.00

Priimame užsakymus: auto mašinų, motociklų, dviračių, televizijos aparatų, šaldytuvų ir kt. Persiunčiame pinigų dėl tokių prekių, kurias negalima iš čia pasiųsti.

Sudarome testamentus, administruojame nuosavybes, persiunčiame palikimus prekėmis arba pinigais į Lietuvą arba kitas šalis.

BALTIC STORES LTD.
(Z. JURAS)

421 Hackney Rd., London, E.2. England

Telef. 01739 8734

CRANE SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION
B. R. PIETKIEWICZ, Prez.
2555 West 47th Street Tel. LA 3-1083
PLENTY OF FREE PARKING SPACE
7% Mokamas už 4 m. sertifikatus. Minimum \$5,000
6 1/2% Mokamas už 1 m. sertifikatus. Minimum \$1,000
5 1/4% Mokamas už investavimo sąskaitas
PINIGAI ĮNEŠTI IKI 15 D. PELNO NUOSIMČIUS NUO 1 D. Dividendai mokami kas 3 mėnesiais.
VALANDOS: ANTRAD. IR PENKTAD. 9 V. R. IKI 12 V. d. PIRMAD. IR KETVIRTAD. 9 V. R. IKI 6 V. v. Trečiadi: uždaryta. 9 V. R. IKI 9 V. v.

LAI DOTUVIŲ DIREKTORIAI
Lietuvių Laidotuvių Direktorių Asociacijos Nariai

ANTANAS M. PHILLIPS
4307 S. LITUANICA AVE. Tel. YArds 7-3401

STEPONAS C. LACK (LACKAWICZ) IR SŪNŲS
2314 W. 23rd PLACE Tel. Virginia 7-6672
2424 W. 69th STREET Tel. REpublic 7-1213
11028 Southwest Highway, Palos Hills, Ill. Tel. 974-4410

PETRAS BIELIONAS
4348 S. CALIFORNIA AVE. Tel. LAfayette 8-5572

POVILAS J. RIDIKAS
3354 S. HALSTED STREET Tel. YArds 7-1911

JURGIS F. RUDMIN
3319 S. LITUANICA AVE. Tel. YArds 7-1138-SB

VASAITIS — BUTKUS
1446 S. 50th AVE. CICERO, ILL. Tel. OLympic 2-1000

REDAGUOJA ST. SEMENIENĖ, 6507 S. TROY ST., CHICAGO, ILL. 60629, TELEF. 925-5988

PER MADAS Į ŠALPĄ

Vienas tūkstantis dolerių "Eglutei"

Pagalau, kas gi yra mada? Meniškuoju atžvilgiu paprastai tai yra tokia biauromo forma, taip nepakenčiama, kad ją turime keisti kas šeši mėnesiai. Taip jau senokai sakė Oscar Wilde.

Ar sutiksime su tokia apybrėža, ar ne, bet mūsų, bent mūsų moterų tarpe, madų parodos yra nepaprastai populiarios. Kai į kitus parengimus dabar vis sunkiau darosi prisivilioti publiką, madų parodose kasmet jų per dešimt dienų iš eilės vos telpa salėje.

Per visą tuziną metų lietuvių tės ne tik paliko ištikimos madų parodų lankytojos, bet ir dar prisilaikę jaunesniųjų kartų.

Siemė rudeninę madų parodą, suruoštą Nek. Pr. Marijos seserų Chicago ir apylinkių rėmėjų. Jaunimo centre atidarė pirmąją Ona Gradinskienė. Sveikindama ir dėkodama atsilankiusiems, trumpu žodeliu parbrėždama apie penkiadešimt dviejų savičių vargą parodas ruošiant, pakvietė programą prarasti šių madų parodų "deimelį" Mariją Remienę.

Zavioji komentatorė, pati pasipuošusi savo darbo madinga ilga dviejų dalių suknele nustebo publiką nauja talento gyslele — taikliai mėtydama "deimelius", apibūdindama modeliuotojas ir rūbus.

Trijų dalių madų paroda

Pirmoje dalyje buvo modeliuojamos namuose pasiūtos sportiškos suknelės, eilutės (kostiumėliai), apsiaustai bei rankų darbo megztai rūbai.

Parodą atidarė Vida ir Dalia Bartkienės, Roma Prapuolenė, Dalia Alekniene ir Violeta Pabaraitė — Woodward, modeliuojamos eilutės, pasipuošusios skrybėlaitėmis su tinkleliais — tai buvo viena šio sezono naujovė. Naujovė? Juk tai buvo 1940 m. madingiausias šaukmas. Užmiršta — pamesta, dabar atkasta — atrasta.

Abiem Bartkienėms rūbus sukombinavo, kūrė ir pasiūvo jų nuolatinių rūbų kūrėja Elena Tutlienė. Taipgi ir D. Alekniene.

Taltingoji muzikė Milda Memėnaitė — madų parodos "veteranė", pasinaudodama Vogue iškarpą, pasiūvo minkštos vilnos išverčiamą apsiaustą.

Elena Blandytė, gabi su virbalais, modeliuojo baltą megztą "A" linijos apsiaustą. Švelnus, kaip smagė, baltas rūbas visad elegantiškas ir iškilmingai šventiškas. Kontrastu atspindėjo juoda suknelė, princesės liemenėliu ir eglučių rašto viršumi.

Rūbai paaugliams, jaunimui ir vaikams

Mažoji Aušra Jasaitytė — tikra kerėtoja. Drąsiu žingsniu, kaip tikra "senė" (jau irgi veteranė — trečius metus modeliuoja). Šioji jauniausioji modeliuotoja — šešiametė mergytė, ma-

mos, Birutės Jasaitienės, pasiūtoje mėlynoje, plaukamo aksomo suknelėje spindėjo, kaip patekanti Aušra, Girtina, kad ši pirmo skyriaus mokinė, Doneičio lituan. mokykloje jau II-me skyr., yra aktyvi visuomenininkė (priklauso ateitininkėms ir skautėms).

Viktutė Kučaitė, mamos Reginos Kučienės siūta rudeninė, parudusių lapų, glamžyto aksomo eilutė.

Audronė Kižytė su mamos Agnės Kižienės siūta tamsiai žalia eilute, kelnėmis ir švarkeliu.

Thomas Fuller yra pasakęs, kad geri drabužiai atidaro visas duris.

O kai išplaukia, kaip gubė, lengvu profesionališku žingsniu Nijolė (Vokietienė), viena pirmaujančių Chicago modeliuotojų, matai meną rūbe, pastebi grožį jo demonstravime. Jaunos kūrėjos Genės Damb-rauskaitės geltono prinokusių arbūzų spalvos suknelė dėvima kartu ir kaip apsiaustas. Gražu, o kartu ir praktiška.

Aldona Laitienė, kita profesionališkai pažiba, žavėjo moteris, demonstruodama megztą vilnonę sportinę eilutę. Idealiu kėlionėje. Tai mūsų Monikos Kripkauskienės sukurta originali, Monika žinoma amerikiečių tarpe kaip "Monika of Chicago" ir lyginama, kaip garsioji "Priscilla of Boston".

Jaunuolė Ramonė Valdytė (jau antrą kartą modeliuojanti) pasipuošusi tamsiai mėlynu rudeniniu apsiaustu (jūrininko stiliaus) atrodė šviežiai jaunatviška. O ir pati pasisiuvo. Kas sakė, kad mūsų mergelės lepiu-nėlės?

Elena Skališienė — pirmoji kregždė iš Waukegano šioje parodoje. Valijos prino įtakoję išpopuliarintos languotos medžiagos sportinio stiliaus eilutę pati pasisiuvo pagal Ives Saint Laurent originalią formą.

Regina Ošlapienė modeliuojo sportišką kostiumėlį.

Grazina Vindašytė demonstravo apsiautusi meksikietišką "pančo". Jai numezgė lietuviškais raštais Tallat-Kelpšienė. Pernai iš 5 su viršum tūkstančių prisiūtų kūrinių "Du Pont" siūlų bendrovės mezginių varžybose ši skraistė laimėjo IV-tą vietą ir mėlyną kaspina.

Vida Kazlauskaitė pasirodė trijų dalių eilute.

Jadvygės Dočkienės laisva kūryba megztą juoda-balta puikią trijų dalių kombinaciją modeliuojo Aldona Laitienė.

Grazi moteris — didysis Dievo įrodymas

"Dabartinis Italijos prezidentas pasakė: — Graži moteris yra didysis Dievo įrodymas! — Moteriai truputį nepasipuošti, taip, kaip Dievo neklausyti. Jos prigimty yra tiesiog įrašytas įstatymas atspindėti Dievo grožį", — įtikinančiai į daugiausia moterišką publiką (ši sykį pasi-

Elena Skališienė iš Waukegano, Ill., modeliuoja Putnamo seselių rėmėjų madų parodoje.

Nuotr. Vyt. Račkausko

taikė ir daug vyrų, net ir kunigų žiūrovų) kalbėjo komentatorė M. Remienė.

Antrą dalyje visos aukščiausios modeliuotojos pakeitė dienosines sukneles bei eilutes į puošnesnes popietines sukneles, ilgas vakarines sukneles megztas, kaip pvz. Rusteikienės kruopštaus darbo (Nijolės modeliuota), rankom siuvinėta kristaliukais ir žvynais.

Irena Paulauskaitė dėvėjo Petronėlės Kinderienės megztą iš sintetinių siūlų suknelę, kuri priminė žiemos vėlyvo vakaro dangų padengtą šerkšnu.

Vestuvinė procesija

Trečios dalies kulminacinis punktas — vestuvinė puota. Dana Dirkytė ir Aušra Jasaitytė, mažosios pamergės, pasipuošė Rusteikienės darbo megztom suknelėmis. Suknelės tinka ir pirmajai komuniijai.

Nijolė modeliuojo jaunosios

rūbą, Aldonos Underienės sukurta savo dukros vestuvėms.

Vida Kazlauskaitė dėvėjo pamergės aprėdą su puošmena — lietuviška juosta. Tai maršas jaunystei.

Be jaunosios mamos menkos yra ir vestuvės. Ona Gradinskienė iškilmingai peržygiavo su lietuviškomis vestuvėmis tinkama suknele. Austa vilna, šilku raštuota — medžiaga neseniai atvežta iš Lietuvos. Papuošalai — Lietuviškas auksas — gintaras.

Vida Kučienė — nuo pat žydinčių apelsinų krašto — Kalifornijos parodė G. Dambrauskaitės sukurta abrikosų spalvos pamergės suknelę.

Ir taip parodavo debutantė švelnioje baltoje suknelėje jaunutė Audronė Kižytė ir kiek vyresnio amžiaus — Petronėlė Kinderienė — antrą kartą parodoje su savo megztais rūbais ir kitos darbštosios bitelės, neuilstančios skruzdėlės, nešančios po šapelį į Putnamo seselių aruodėlį. O rezultatai žymūs — dalis parodos pelno — visas tūkstantis atiteko "Eglutei".

Be aukščiausio suminėto, dar rūbus siuvo Ona Izokaitienė ir Antonina Vepšienė.

Normano Bursteino (185 N. Wabash) kailius — apsiaustus, švarkus ir kit, modeliuojo priekvarinių suknelių daugelis modeliuotojų.

Sceną meniškai dekoravo ir stalus papuošė Baltic Blossoms (2451 W. 69 St.).

Dovanas laimėjimų traukimai paskyrė: paveikslus Barbora Morkūnienė, Jonas Paštukas ir Danguolė Stončiūtė; N. Buršteinas kailio apykaklę; S. Endrijonienė — megztą skarą; P. Kinderienė — megztą palaidinukę; E. Jasaitienė siuvinėtą pagalvėlę; Z. Pupienė — kristalinę vazią. Po parodos Jaunimo centro kavinėje pirm. O. Gradinskienė kartu su M. Remiene, dėkojo ir apdovanojo visus kurie per tuziną metų kantriai ir ištikimai talkininkavo. Gintaro dovanėlės gavo Milda Memėnaitė ir Nijolė, o taip pat ir Vyt. Račkauskas. Orchidėjų kosažais papuošė: M. Kripkauskienė, St. Semėnienė ir O. Vencloviene. Rožių puokštė buvo įteikta M. Remienei ir gėlių vazonas — O. Gradinskienėi.

Humoras — geriausias vaistas

Humoras yra puikiausia sveikos pusiausvyros išaiškymo priemonė. Jis sulygina išdidžiūsius ir nuginkluoja piktuosius. O taipgi jis pajėgia pavojingai išpūstą situaciją sugrąžinti į tinkamą perspektyvą. Juokas yra universali kalba, suprantama visų žmonių visuose pasaulio kampeuose. Pamilkime jį!

"Pažiūrėsim, ką čia dabar ta Zita išpašė". Dail. Giedrė Žumbakienė (kairėje) ir Ciurlionio galerijos direktorė dail. Vanda Balukienė įsigilinusios į Zitos Sodeikienės darbus penkių grafikų parodoje, Ciurlionio galerijoje. Parodą dar galima lankyti šiandien ir rytoj. Jos recezija 3 psl.

Geriausią Kalėdų dovaną vaikams

Mūsų taltingoji rašytoja Birutė Pukelevičiūtė tikrai laiku pamylėjo mūsų mažuosius, jiems dar prieš Kalėdas išleidama trečią savo knygėlę (iš penkių) Kalėdų dovaną.

Anot to išminčiaus, dovaną rankose geriau, negu kelios dovanos žadėtos.

Iš pažadėtų penkių mūsų vaikų jau gali turėti net visą trejetą savo rankutėse, jei tik gerieji ir protingieji tėvai to nori.

Viena lietuvių Hamburge, Vokietijoje, turinti trejetą mažųjų, griebė pirmąją pasirodžiusią "Peliukai ir plėšikės", kaip didžiausią brangenybę. Dail. K. Veselkos dailios kelių spalvų iliustracijos vaikams džiugins ir vedžios, pralinksmins ir pamokys tą eiliuotą pasaką skaitant.

— Tai varliukas, tai

varliukas.

Net su saulės akiniais... O balti jo marškiniai. Nuo vėjelio išsipūtę. Iš paskos jam plevėsuoja. Tarsi būtų parašyti. Jis į žemę atplasnųjęs... Dviratuką mina, mina, — Kam jis veža skubią žinią?

Su antra knygele "Daržovių gegužinė" autorė atidengė dar vieną savo talentą (prie pastutinio kitų, pati knygą iliustravo. Iliustracijos spalvingos, iškalbingos, pilnos gyvybės. O pačia eiliuota pasaka gali džiugintis ir suaugę. Padėkos dienoje viena gabi aktorė ekspresingai skaitė labai susikaupusiems svečiams:

Ponas stabeli ūmai, Bulvei lenkias žemai

Ir, blizgėdamas pušnim,

Smarkiai taukšteli kulnim:

— Meldžiu aukštai garbingą

Suteikt man šokio šio malonę.

— Ak, pons buroke, pons

— buroke,

Žinai juk tamsta — aš

— nešoku;

Seniai, seniai jau

— nužydėjau —

Ir pasenau, ir sustorėjau...

— Poniuote miela,

— pabandykim!

Bent apsisukim vieną sykį:

Juk bulvė nuo senų senovės

Kaip karalienė tarp daržovių!

Autorė, gerai suprasdama vai-

kų psichologiją, duoda jiems

kas aktualu. Čia ir mįslės, čia ir

dainos, čia ir jos atsakymas į

Mindaugėlio laišką.

O kas yra "Kalėdų dovanų"?

Nusipirksit — pamatysit. Chi-

cagoj galima gauti "Drauge" ir

"Marginiuose". Kaina \$1.50.

Birutė Pukelevičiūtė

IS MOTERŲ PASAULIO

* Kalėdinės lietuviškos eglutės su originaliais šiaudinukais — lietuviams charakteringais papuošalais — paplito šiame

plačiame po Chicago. Pan Am lėktuvų bendrovė Michigan g-vėje turi vieną tokių. Papuošė mūsų neuilstamosios Marija Krauchienė ir Paulina Vaitaitienė. Standard Federal taupymo ir skolinimo b-vė (prez. Just. Mackevičius), Chicago taup. ir skol. b-vė (prez. F. Pakel), Beverly Hills (63 gatvė) ir Baltic Blossoms (sav. Kazė Kuraitytė) gėlių parduotuvės papuošė savo įstai-gas lietuviškomis eglutėmis.

* Televizijoje (kanalas 5 — amerikiečių programoje) lietu-vaitė Helen Pius mokė penketą vaikų kitataučių gaminti lietu-viškus šiaudinukus. Trumpai ji išskėlė ir Lietuvos šiandieninį skaudžią dailą. Suminėjo, kad Lietuva dabar okupuota. Paaiš-kinusi, kad Lietuva — ūkininkų šalis, ir ten Kalėdų eglutei pa-puošti buvo vartojami tikri šiau-dai, ji, vaikams duodama pa-moką, vartojo dirbtinius šiaudus parduotuvėse ir restoranuose vartojamus šaltiemis gerimams ar vaisių sultims.

* Juzė Daužvardienė, Lietu-vos gen. konsulė Chicagoje, da-lyvavo konsulių klubo su-

ruoštuose priešpiečiuose Amba-sador West viešbutyje — išleis-tuvėse dekanų (šveicarijos gen. konsulo) žmonai, šveicarijos gen. konsulas pabaigoje metų išeina pensijon.

* Lietuviška programa Moks-lo ir pramonės muziejuje Chi-cagoje — Juzės Daužvardienės montažėlis apie liet. Kūčių ir Kalėdų papročius, kaip ir kas-met, praėjo labai sėkmingai. Vaidino jaunesnį vyčiai, jiems talkon atėjo Alvinas Giedraitienė — motinos rolėje ir Evaldas Ra-davičius — tėvo. Programoje dalyvavo buv. Illinois gubernatorius W. Stratton su žmona, dukra ir jos drauge. Stratton šeima patys pasirinko lietuvišką programą ir vakariene. Buvo la-bai patenkinti ir atėjo užsėdinti pasveikinti vaidintojus.

Tik tokios moterų teisės Ispanijoje

Kai JAV-ėse vadinamasis mo-terų "lib" vis labiau ir garsiau kelia balsą už moterų teises, ly-gybę su vyrais ir panašiai, įdo-mu žinoti, kad tokioje Ispanijoje, pagal krašto įstatymus, moteris, jei ji yra išteikėjusi, negali atida-ryti taupymo sąskaitos banke ar-ba net priimti paveldėjamą be-ratiškio ir paliduto bei patvir-tinto savo vyro sutikimu.

Neseniai ispanų žurnalas bu-vo valdžios uždarytas keturiems mėnesiams už įdėjimą straipsnio, kuriame buvo diskutuojama prieš ir už skyrybas — vieną Is-panijos didžiausių šventų ir ne-lietiamų draudimų.

JAV SVIETIMO TARYBOS PIRMININKĖ

Mundelein kolegijos Chicagoje prezidentė sesuo Ann Ida Gan-non išrinkta JAV svietimo ta-rybos pirmininke 1973-1974 me-tams. Ta taryba apjungia 1,377 akredituotas kolegijas ir univer-sitetus.

SUAUGUSIŲ SVIETIMO VADOVĖ

Saginaw mieste, Mich. seselė Ardeth Platte, dominikonė, yra suaugusių svietimo direktorė prie Šv. Juozapo mokyklos. Dabar ji paskirta Saginaw, Mich., miesto tarybos nare.

APARATAS PERSPES ARTEJANČIA ŠIRDIES ATAKĄ

Kalifornijos universiteto (Ber-keley) prof. dr. J. Gorman išra-do aparatą, kuris užregistruoja širdies plakimo nereguliarumą ir automatiškai perspėja artėjan-tį širdies atakos pavojų.

Šios dienos "Akademinų prošvaisčių" puslapis bus kitą šeštad., gruodžio 22 d.